

Monitoring OPDC Utrecht

Achtste en negende meting

R. Kennis

MONITORING OPDC UTRECHT: ACHTSTE EN NEGENDE METING

Monitoring OPDC Utrecht

Meting 8 en 9

2016-2017 en 2017-2018

Rita Kennis

Nijmegen, juni 2019

ISBN 978-94-92743-22-0
NUR 840
Projectnummer: 2018857

© 2019 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Samenvattende conclusies en beschouwing	1
1 Inleiding	7
2 OPDC Utrecht als passende plek	9
2.1 Instroom	9
2.2 Problematiek	11
2.3 Passende ondersteuning?	14
2.3.1 Experts Kromme Rijn College	18
2.4 Kernpartneraanpak	20
2.4.1 Betrokkenheid van kernpartners	21
2.4.2 Ontwikkeling in de kernpartneraanpak	23
2.4.3 Resultaat van de kernpartneraanpak op leerlingniveau	25
2.5 Bredere inzet van expertise door OPDC Utrecht	27
2.5.1 OPDC-expert	27
2.5.2 Schakelcoach	28
3 Een doorgaande schoolloopbaan: situatie na uitstroom	31
3.1 Uitstroom uit leerjaar 1	32
3.2 Uitstroom uit leerjaar 2	35
3.3 Uitstroom uit leerjaar 3	38
3.4 Uitstroom uit leerjaar 4	40
3.5 Uitstroom uit de I-klas	44
3.6 Wat valt op in de totale uitstroom?	47
Bijlage 1 – overzicht afgenomen interviews	50

Samenvattende conclusies en beschouwing

In deze rapportage is verslag gedaan van de achtste en negende meting in de monitoring van OPDC Utrecht. Deze meting heeft betrekking op leerlingen die in de schooljaren 2016-2017 en 2017-2018 zijn ingestroomd en/of uitgestroomd bij OPDC Utrecht. Er is gekeken naar de ontwikkeling in de omvang van de instroom en uitstroom, naar de mate waarin OPDC Utrecht een passende plek is voor leerlingen en naar de mate waarin leerlingen van OPDC Utrecht er in slagen een doorgaande schoolloopbaan te realiseren. Daarbij is speciale aandacht gegeven aan de verschillen tussen leerlingen die uitstromen richting het vso en leerlingen die dat niet doen. Aanvullend is ingezoomd op het functioneren van en de ontwikkeling in de kernpartneraanpak en de rol van OPDC als expertisecentrum voor de scholen in het samenwerkingsverband.

Instroom fluctueert, wel anders van samenstelling

In 2016-2017 zaten er in totaal 216 leerlingen op OPDC Utrecht. In 2017-2018 waren dat er 231.

De instroom van nieuwe leerlingen op OPDC Utrecht fluctueert. In 2016-2017 zijn 142 leerlingen nieuw ingestroomd, in 2017-2018 nam de instroom fors af tot 114 leerlingen (exclusief crisisplaatsingen). Ook over een langere periode worden pieken in de instroom afgewisseld met dalen; van een structurele daling is geen sprake. Wel is in de afgelopen jaren de instroom in leerjaar 1 fors gedaald, ten koste van de instroom in de hogere leerjaren. Door passend onderwijs zijn de vo-scholen in staat meer leerlingen zelf te ondersteunen. Bij een deel van de leerlingen lukt dat op termijn niet meer en stroomt de leerling alsnog (in een hoger leerjaar) in op OPDC Utrecht. Ongeveer 1 op de 6 leerlingen komt vanuit het vso naar het OPDC toe.

Ondersteuningsbehoefte groter dan regulier onderwijs kan bieden

De omvang en het type problematiek laat duidelijk zien dat de leerlingenpopulatie op OPDC Utrecht meer nodig heeft dan in het regulier onderwijs geboden kan worden. Alle nieuw ingestroomde leerlingen hebben te maken met gestapelde problematiek. Bij vrijwel alle leerlingen is sprake van (externaliserende en/of internaliserende) gedragsproblematiek. Daarnaast spelen bij de meeste leerlingen problemen in de privésituatie. Veelal gaat het om problemen thuis of lichamelijke klachten. Bijna alle leerlingen hebben ook problemen in de leerhouding of met leervaardigheden. De zware en gestapelde problematiek van alle leerlingen vertaalt zich door naar hulpverlening of externe partijen die bij de leerlingen betrokken zijn. Ruim 75 procent van alle leerlingen krijgt hulpverlening of ondersteuning van ten minste één externe instelling of partij.

Programma op maat leidt niet bij elke leerling tot succes

OPDC Utrecht wil leerlingen een passende plek bieden, zodat leerlingen hun schoolloopbaan weer op de rails krijgen. Met een programma op maat wordt iedere leerling begeleid naar een school, een diploma of een andere passende bestemming. Met ingang van het

schooljaar 2018-2019 is het herontwerp geïmplementeerd, waarin de focus ligt op het vergroten van de leer- en veerkracht van leerlingen, individuele leer- en ontwikkeldoelen van de leerling en het OPDC als onderdeel van een sluitende ketenaanpak rondom de leerling. Gemiddeld genomen maken leerlingen gedurende hun tijd op het OPDC een positieve ontwikkeling door, maar er zijn grote verschillen tussen de leerlingen in de mate waarin zij zich ontwikkelen. Er is een kleinere groep leerlingen die weinig progressie doormaakt op het OPDC. Veel van hen stromen uit richting het vso.

Gezamenlijk optrekken

Voor leerlingen bij wie de problematiek zeer aanwezig blijft en die uiteindelijk uitstromen richting het vso is OPDC Utrecht vaak geen passende oplossing geweest. Voor sommige leerlingen was het waarschijnlijk beter geweest om direct naar het vso geschakeld te worden. Tegelijkertijd vervult het OPDC ook een diagnose- en onderzoekfunctie en wil het OPDC, als tussenvoorziening, een kans bieden aan alle leerlingen. De toeleiding van leerlingen naar het OPDC moet blijvend kritisch benaderd worden. Samen met de betrokken partijen (so, vso) zou (opnieuw) gekeken moeten worden naar factoren die bijdragen aan een succesvolle schakeling.

Experts Kromme Rijn College: een rol in ontwikkeling

Het dilemma van kansen bieden, maar ook faalervaringen voorkomen is ook zichtbaar voor de leerlingen die vanuit vso het Kromme Rijn College naar OPDC Utrecht geschakeld worden om daar examen te kunnen doen. Docenten merken een verzwaring van de problematiek in (met name) de bovenbouw. Het klassenklimaat wordt hierdoor verstoord. Omdat juist in de examenklassen de focus moet liggen op het overbrengen van de lesstof, worden er sinds 2016-2017 experts van het Kromme Rijn College ingezet op OPDC Utrecht. De inzet van de KRC-experts staat niet vast, maar is blijvend in ontwikkeling om aan te sluiten op wat de leerling nodig heeft.

In praktijk bepalen de persoonlijkheid van de expert, het kunnen geven van goede feedback en de mate waarin hij of zij een helikopterview heeft voor een belangrijk deel de ervaren meerwaarde. Er is ruimte om de meerwaarde die nu gerealiseerd wordt verder uit te bouwen. Dat heeft deels te maken met de recente introductie van het herontwerp, waarin sterk wordt ingezet op de leer- en veerkracht van leerlingen. In leerjaar 4 moet de leerling in staat zijn om tot leren te komen. Op dit moment is dat bij veel leerlingen nog onvoldoende het geval. Daarnaast is men nog zoekende naar ieders rol, ook die van de KRC-expert. Het OPDC is om die reden een professionaliseringstraject ingegaan waarin docenten leren hoe zij leer- en veerkracht bij de leerlingen kunnen vergroten (regieversterkend handelen bij de leerling).

Kernpartneraanpak: ontwikkeling in stappen

Om leerlingen op OPDC Utrecht passend te ondersteunen, wordt nadrukkelijk de samenwerking met een aantal kernpartners gezocht: leerplicht, JGZ, het Buurteam vo & so en de begeleider passend onderwijs. De kernpartners beogen een samenhangende aanpak te bieden voor de leerling en werken samen aan twee opdrachten: begeleiding van de leerling en het versterken van de school in het bieden van ondersteuning op maat en de basisvaardigheden van goed onderwijs.

Betrokkenen zijn positief over de discussie die gevoerd wordt over de behoefte en de rol van kernpartners. Op papier is er sprake van een sluitende aanpak, maar in praktijk is dat nog niet het geval. De ontwikkeling is positief en gaat in kleine stapjes. De grootste verbeterruimte zit in het bieden van integrale hulpverlening, waarbij snel met of naar specialistische hulp geschakeld kan worden. Op die manier wordt geprobeerd de problematiek van leerlingen beheersbaar te houden en snel aan te pakken. Daarmee kan een schakeling naar het vso voorkomen worden.

Daarnaast is er ruimte om elkaar beter leren kennen in taken en rollen, in het uitspreken en delen van verwachtingen en in het aanspreken op elkaars verantwoordelijkheden. Ook de terugkoppeling en monitoring van gemaakte afspraken kan verder verbeterd worden.

Meerwaarde van projectleider zorg en ondersteuning

Sinds het schooljaar 2018-2019 is er binnen OPDC Utrecht een projectleider zorg en ondersteuning die een belangrijke taak heeft in het sluitend krijgen van de kernpartneraanpak. Een belangrijke meerwaarde van de projectleider is dat zij betrokkenen met elkaar verbindt, en in staat is om vertaalslagen te maken richting zowel management als in de basisteams. Naast verbinder is de projectleider zorg en ondersteuning ook een kritisch partner en waar nodig 'een luis in de pels'. Betrokkenen waarderen de projectleider zorg en ondersteuning. Ze zijn blij met deze nieuwe functie en zijn tevreden over de uitvoering.

Positieve ontwikkeling in inschakelen van kernpartners, maar ruimte voor verdere groei

In de vorige meting kwam naar voren dat het een uitdaging was om kernpartners op het juiste moment, vroegtijdig, in te schakelen. In de afgelopen twee jaar is er sprake van een positieve ontwikkeling en zijn er verbeteringen merkbaar met betrekking tot die inhoudelijke kennis van de kernpartners. Men is positief over de ontwikkeling die zichtbaar is in de aansluiting tussen de kernpartners en de basisteams. Tegelijkertijd is er ruimte voor (verdere) groei in het versterken van elkaar, en daar is ook aandacht voor binnen de school. Ook stadsbreed wordt gekeken hoe de kernpartneraanpak verder verdiept kan worden.

Positionering van het Buurteam vo & so: open discussie en goede intenties

In de vorige rapportage kwam naar voren dat de rol en positionering van het Buurteam vo & so en met name ook de uitgangspunten van waaruit zij werken een punt van discussie was. De actieve rol van ouders in het proces wringt soms. Het thema speelt nog steeds, maar de discussie wordt wel op inhoud gevoerd en men heeft de wil en intentie om nader tot elkaar te komen. Om het Buurteam vo & so tijdig te betrekken, wordt ingezet op het aanwezigheid van het Buurteam bij de intake van leerlingen waar nog geen hulpverlening aanwezig is. Inhoudelijk ligt de uitdaging om meer te gaan werken vanuit de visie van het Buurteam. Dat betekent dat er ruimte is om meer systemische vragen op te pakken, die raken aan de thuissituatie van de leerling.

Kwaliteit en gebruik van OPP kan nog beter

Over de jaren heen is de kwaliteit van OPP's van leerlingen op OPDC Utrecht sterk verbeterd. Op twee punten is ruimte voor verdere verbeteringen. Ten eerste kan de betrokkenheid

en het resultaat van de inzet van kernpartners beter beschreven worden. Kernpartners leveren weinig input voor de OPP's. Omdat het OPP geen statisch document is, is het belangrijk om de betrokkenheid van kernpartners en het resultaat van de door hen ingezette acties in het OPP te vermelden. Alleen dan kan snel gehandeld worden en kan dubbel werk worden voorkomen. Dit is voor leerlingen op het OPDC, met vaak meerdere en complexe ondersteuningsvragen, heel belangrijk.

Op dit punt moet het gesprek gevoerd worden met de kernpartners. Zo geeft het Buurteam vo & so aan dat vanuit hun leidende principes ouders en leerling zélf het gesprek aan moeten gaan met het OPDC. Het Buurteam kan ouders hierin stimuleren, maar zal niet zelf actief in het OPP zetten om welke reden het Buurteam betrokken is.

Ten tweede is het OPP van veel leerlingen die vanuit het Kromme Rijn College naar OPDC Utrecht komen om examen te doen erg summier. Het behalen van het examen staat voorop, maar juist vanuit dit doel is het belangrijk om te weten hoe de leerling tot leren komt en bij welke problemen verdere ondersteuning nodig is.

OPDC-expert van grote meerwaarde in bovenbouw havo-vwo

Leerlingen met externaliserende gedragsproblematiek in de bovenbouw van het havo of vwo kunnen worden ondersteund door de OPDC-expert. De expert ondersteunt individuele leerlingen, maar heeft ook het doel om de scholen te versterken in de ondersteuning die zij bieden.

In de eerste periode was de OPDC-expert vaak langlopend bij individuele leerlingen betrokken. Nu is er sprake van een groeiend aantal kortdurende consultaties. De OPDC-expert wordt dan gevraagd mee te denken over bepaalde leerlingen of wordt betrokken bij leerling-overstijgende vragen van het team. Dat betekent dat er meer aandacht is gekomen voor de preventieve kant.

Betrokkenen zijn zeer positief over de OPDC-expert. Hoewel resultaten moeilijk direct zijn toe te wijzen aan de inzet van de OPDC-expert, merken betrokkenen het effect van de inzet o.a. aan ander, verbeterd gedrag van de leerling en schoolresultaten die omhoog gaan. Tevens roemen betrokkenen de kwaliteit van de OPDC-expert in het observeren van gedrag. Mede daardoor is de OPDC-expert een belangrijke sparringpartner voor het ondersteuningsteam en reikt de invloed van de OPDC-expert verder dan alleen de individuele leerling.

In het bereiken van succes wordt het belang van de onafhankelijk van de OPDC-expert genoemd: een nieuwe, frisse blik. Als externe betrokkene versterkt dat ook richting ouders de autoriteit van haar inzet. Voor docenten geeft de ondersteuning van de OPDC-expert aan de leerling rust, maar ook erkenning dat de docent het niet alleen kan.

Schakelcoach: betere ontvangst voor leerling en school

Om te zorgen voor een goede startpositie van leerlingen die uitstromen naar regulier vo, werkt OPDC Utrecht sinds twee jaar met een schakelcoach die de overgang van de leerling naar de nieuwe vo-school begeleidt. Deze schakelcoach is mentor van de leerlingen in de laatste periode op het OPDC en bereidt de leerlingen voor op hun nieuwe vo-school. Ook het docententeam op de vo-school wordt voorbereid op de komst van de leerling door de leerling te bespreken en handelingsadviezen mee te geven. Daardoor is de ontvangst van de leerling na schakeling beter. De betrokkenheid van de schakelcoach wordt na uitstroom

van het OPDC langzaam afgebouwd. Na twee tot drie maanden is de leerling 'geland' en kent ook het team de leerling goed. In praktijk komen de scholen ook met andere hulpvragen dan die met betrekking tot de leerling die geschakeld wordt. Zo wordt de expertise van OPDC Utrecht breder ingezet en benut.

Op dit moment wordt onderzocht hoe expertise vanuit het OPDC ook voor geschakelde leerlingen naar het mbo vormgegeven kan worden. Daar is vanuit het mbo zeker belangstelling voor, want ook daar loopt men aan tegen handelingsverlegenheid in de omgang met studenten met externaliserend gedrag.

Uitstroom richting vso daalt, maar blijft omvangrijk

Jaarlijks stroomt ongeveer de helft van de actieve leerlingen uit. In 2016-2017 ging het om 99 leerlingen, in 2017-2018 stroomden 103 leerlingen uit. De uitstroom naar het vso nam in de afgelopen jaren toe tot bijna een derde van alle uitgestroomde leerlingen. In de afgelopen twee jaar is de uitstroom naar het vso gedaald tot 25 procent (2016-2017) en 21 procent (2017-2018). De daling van de uitstroom naar het vso is een positieve ontwikkeling. Tegelijkertijd is OPDC Utrecht voor deze leerlingen vaak geen passende plek gebleken. Het is aan te bevelen om samen met de toeleverende scholen (o.a. so en sbo, maar ook vo) de toeleiding van leerlingen naar het OPDC te bespreken en op zoek te gaan naar de (leerling)factoren die de kans op een succesvolle plaatsing te bepalen. Op die manier kunnen in de toekomst mogelijk faalervaringen worden voorkomen (door bepaalde leerlingen direct op het vso te laten starten), terwijl de meer kansrijke leerlingen de periode op het OPDC kunnen benutten om zich goed voor te bereiden op het regulier vo. Daarnaast zou het verder versterken van de kernpartneraanpak – en daarmee de integrale ondersteuning aan leerlingen – (zie eerder) de uitstroom richting vso verder kunnen laten dalen.

Leerlingen blijven kwetsbaar na uitstroom, weinig perspectief voor uitstromers vso

De uitstroombestemming van leerlingen varieert afhankelijk van het leerjaar waaruit zij uitstromen. Leerlingen die uitstromen vanuit leerjaar 1 stromen eigenlijk altijd uit naar onderwijs, waarvan een derde richting vso. Twee derde van de leerlingen die uitstromen uit leerjaar 2 en 3 vertrekken richting het vso. Dat percentage is al enige jaren min of meer constant, hoewel in leerjaar 2 sprake is van een (lichte) daling. Voor leerjaar 3 is de uitstroom naar het vso zo groot, omdat alleen leerlingen uitstromen voor wie het doen van examens niet mogelijk wordt geacht. Leerlingen voor wie examinering wel kansrijk is stromen niet meer uit, maar doen examens op OPDC Utrecht. Leerlingen die uitstromen uit leerjaar 4, ook de vierdejaars leerlingen in de I-klas, doen dat merendeels gediplomeerd. De slagingspercentages zijn hoog en vergelijkbaar met het diplomasucces op reguliere vmbo-scholen. Leerlingen die mét diploma OPDC Utrecht verlaten starten bijna allemaal met een mbo-opleiding.

Enige jaren na uitstroom, in de meeste gevallen vlak nadat de (oud-)leerling 18 jaar is geworden, stopt een deel van de leerlingen met de opleiding die zij dan volgen en wordt vsv-er. Wel haalt ruim driekwart van de leerlingen (op termijn) minimaal een diploma in het vo of mbo.

De monitor laat echter vooral ook goed zien dat er grote individuele verschillen zijn tussen leerlingen die vanuit een bepaald leerjaar uitstromen. Waar de ene leerling enkele jaren later

een startkwalificatie bezit, is er bij andere leerlingen sprake van grillige schoolloopbanen of zijn leerlingen langdurig niet in onderwijs. De uitstroombestemming van leerlingen maakt wel verschil. Met name voor vso-uitstromers is het lange(re) termijn perspectief op onderwijs-succes slecht.

Op langere termijn slaagt meer dan 80 procent van de vso-uitstromers er niet in om een opleiding op minimaal mbo-niveau 2 af te ronden en wordt vsv-er; 40 procent slaagt er (ook op termijn) niet in om enig diploma (vo, mbo-1 of hoger) te behalen. Het is om die reden aan te raden om binnen het samenwerkingsverband te onderzoeken in hoeverre het wenselijk is om ook in het vso een examenmogelijkheid te bieden.

Het percentage vsv-ers onder uitstromers naar regulier onderwijs loopt na een aantal jaar op tot circa 40 procent. Hoewel de groep duidelijk meer kans op onderwijssucces heeft dan uitstromers naar het vso, blijft ook deze groep kwetsbaar. Eventuele uitval vindt bijna altijd plaats in het mbo. Gezien het succes van de schakelcoach voor leerlingen die uitstromen naar het regulier vo, is het wenselijk om een extra impuls te geven aan de oriëntatie die nu plaatsvindt op de vormgeving van dergelijke ondersteuning aan leerlingen die uitstromen naar het mbo. Met name het betrekken van de grote mbo-instellingen hierbij zou (bestuurlijk) hoog op de agenda gezet moeten worden. Omdat niet alle leerlingen direct vanuit OPDC Utrecht naar het mbo uitstromen, maar vaak eerst nog enkele jaren in het regulier vo onderwijs volgen, blijft ook de overstap van deze leerlingen vanuit het regulier vo een belangrijk punt van aandacht. Daar is in de regio al veel aandacht voor.

Leerlingen met een andere uitstroombestemming (dan onderwijs) vormen een diverse groep. Zij zijn meestal direct na uitstroom niet in opleiding. Een deel herstart in een latere fase alsnog met een opleiding, vaak op mbo-niveau 1. Op termijn lijkt 50-60 procent van deze leerlingen een diploma of mbo-1 of hoger te behalen. Door de diversiteit van leerlingen (in problematiek) is het lastiger om collectieve afspraken te maken met bijvoorbeeld gemeente/Leerplicht of mbo. Individueel blijft de leerling echter ondersteuning nodig hebben. Het geeft het belang weer van het laten doorlopen van de kernpartneraanpak, ook ná uitstroom van OPDC Utrecht.

1 Inleiding

OPDC Utrecht is de bovenschoolse voorziening van het samenwerkingsverband Sterk VO. Op OPDC Utrecht zitten leerlingen die als gevolg van een stapeling van problematiek tijdelijk geen regulier vo kunnen volgen. Elke leerling volgt een programma op maat met veel ondersteuning en intensieve begeleiding bij het aanpakken van hun problemen. De opdracht is om leerlingen binnen twee jaar weer terug te schakelen naar regulier onderwijs, maar het belangrijkste is dat de leerling uitvindt wat hij of zij zelf wil, wat bij hem of haar past en wordt voorbereid op zijn of haar eigen toekomst. Tegelijkertijd versterkt OPDC Utrecht als expertisecentrum ook de preventieve functie van het reguliere onderwijs.

De meeste leerlingen op OPDC Utrecht volgen onderwijs op vmbo-niveau. Daarnaast kunnen ook leerlingen uit de onderbouw havo of vwo terecht op OPDC Utrecht. De leerlingen met internaliserende problematiek volgen binnen het OPDC onderwijs in aparte klassen, de zogenaamde I-klassen. In deze klassen is het volgen van de bovenbouw havo wel mogelijk.

Monitoring

Sinds de oprichting van OPDC Utrecht in 2009 worden de leerlingen die een periode op OPDC Utrecht hebben gezeten gevolgd in hun schoolloopbaan. Met de monitoring kan worden bepaald in welke mate leerlingen op het OPDC passend worden ondersteund en in hoeverre hun problematiek verminderd. Ook na uitstroom blijven de leerlingen gevolgd worden in hun schoolloopbaan.

Het monitoren van de leerlingen in de schoolloopbaan die zij doorlopen, gebeurt met behulp van de onderwijsgegevens van DUO, de zogenaamde BRON-gegevens. Deze gegevens zijn beschikbaar voor leerlingen tot 23 jaar, die woonachtig zijn in de RMC-regio Utrecht. Leerlingen die al langer geleden zijn uitgestroomd, zeker die al wat ouder waren op het moment van uitstroom, zijn inmiddels vaak al ouder dan 23 jaar. Van deze jongeren zijn geen gegevens bekend, óók niet over de periode tot 22 jaar. In de rapportage kunnen daarom geen uitspraken meer gedaan worden over deze leerlingen (oude cohorten).

Eind 2018 is de achtste en negende meting uitgevoerd. Daarin zijn alle leerlingen meegenomen die in het schooljaar 2016-2017 en 2017-2018 nieuw zijn ingestroomd, en/of in die schooljaren het OPDC hebben verlaten. Voor deze leerlingen is bekeken in welke mate zij een passende plek hebben gehad op OPDC Utrecht¹ en in hoeverre de schoolloopbaan doorlopend is. Daarbij is speciale aandacht gegeven aan de verschillen tussen leerlingen die uitstromen richting het vso en leerlingen die dat niet doen. Daarnaast is dieper in gegaan op enkele thema's:

1 De analyse van de problematiek en ondersteuningsvragen en de analyse van het intern rendement is alleen gemaakt voor leerlingen die in 2017-2018 zijn uitgestroomd.

- De ontwikkeling in de kernpartneraanpak
- De rol van het OPDC als expertisecentrum voor de scholen in het samenwerkingsverband (OPDC-expert, schakelexpert)

Methodes van onderzoek

Voor het beschrijven van de instroom en uitstroom zijn administratieve gegevens opgevraagd bij OPDC Utrecht. Om de privacy van de leerlingen te waarborgen, heeft elke leerling een uniek versleuteld nummer gekregen en is alleen dit nummer aangeleverd in combinatie met gegevens over het gevolgde onderwijs op het OPDC en (indien van toepassing) gegevens over de uitstroom. Deze gegevens zijn vervolgens gekoppeld aan de BRON-gegevens van DUO, die op dezelfde manier versleuteld zijn als de gegevens die door OPDC Utrecht zijn aangeleverd. Door deze koppeling is het mogelijk om de schoolloopbaan van de leerlingen te volgen.

De problematiek en ondersteuningsvragen van leerlingen en de ontwikkeling van leerlingen op OPDC Utrecht is onderzocht middels dossieronderzoek. Hiervoor is het OPP van de leerlingen gebruikt.

Tot slot zijn een aantal interviews gehouden met betrokkenen van OPDC Utrecht en enkele voortgezet onderwijsscholen om de ontwikkeling in de kernpartneraanpak en de rol van OPDC Utrecht als expertisecentrum in het samenwerkingsverband te beschrijven. Bijlage 1 geeft een overzicht van de afgenomen interviews.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt eerst ingegaan op de instroom van leerlingen op OPDC Utrecht. Ook de kenmerkende problematiek en ondersteuningsvragen van de nieuwe instroom komt aan bod. Daarna volgt in datzelfde hoofdstuk een beschrijving van de ondersteuning aan de leerlingen op OPDC Utrecht en wordt een analyse gemaakt van de mate waarin leerlingen erin slagen om zich tijdens hun periode op het OPDC positief te ontwikkelen. Daarmee kan de vraag worden beantwoord in hoeverre leerlingen op OPDC Utrecht een passende plek wordt geboden.

In hoofdstuk 3 staat de uitstroom van leerlingen en de schoolloopbaan na uitstroom centraal. Hier wordt uitgebreid ingegaan op het onderwijssucces van leerlingen op langere termijn en de verschillen hierin tussen leerlingen die uitstromen richting het vso en leerlingen die uitstromen naar (merendeels) regulier (vervolg)onderwijs. Hoofdstuk 4 sluit af met de samenvattende conclusies.

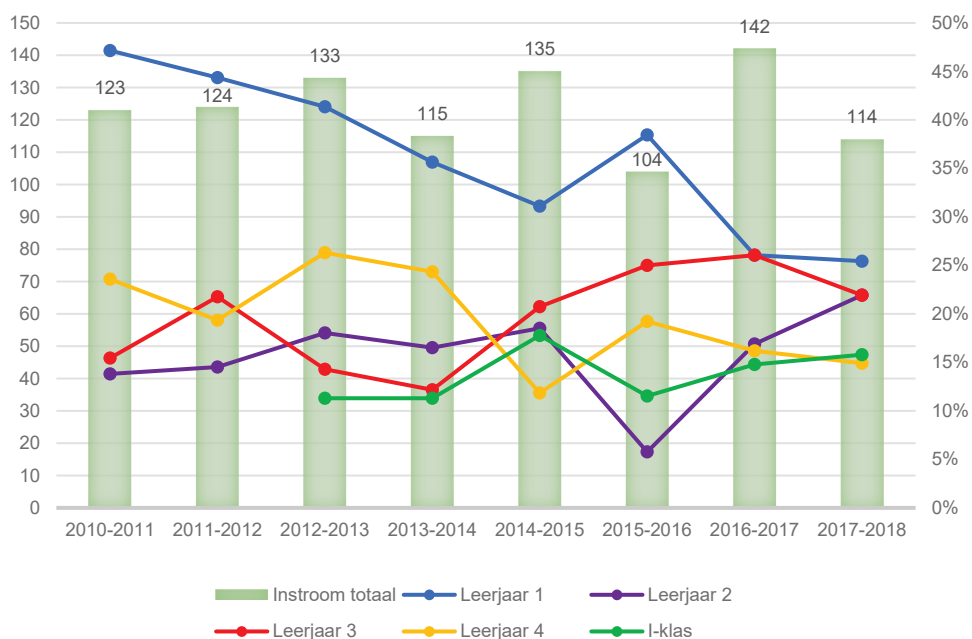
2 OPDC Utrecht als passende plek

2.1 Instroom

In 2016-2017 zaten er in totaal 216 leerlingen op OPDC Utrecht. In 2017-2018 waren dat er 231. De leerlingen zijn redelijk evenwichtig verdeeld over alle leerjaren. Ongeveer twee derde van de leerlingen volgt onderwijs in de basisberoepsgerichte (inclusief de variant BBL-leerwerktraject) of kaderberoepsgerichte leerweg. De overige leerlingen zitten bijna allemaal in de theoretische leerweg van het vmbo; een kleine groep (circa 5 procent) volgt onderwijs op havo- (of vwo-) niveau.

Bijna een vijfde van de leerlingen zit in een i-klas.

Figuur 2.1 – Aantal nieuw ingestroomde leerlingen per jaar (exclusief crisisplaatsingen) en procentuele verdeling tussen de leerjaren

De instroom van nieuwe leerlingen op OPDC Utrecht fluctueert. In 2016-2017 zijn 147 leerlingen nieuw ingestroomd, waarvan het in vijf gevallen een crisisplaatsing betrof. In 2017-2018 nam de instroom fors af tot 117 leerlingen, waarvan 3 crisisplaatsingen. Ook over een

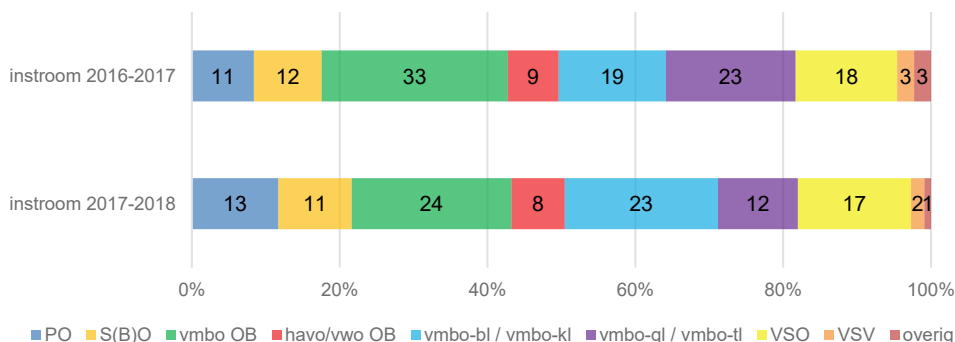
langere periode worden pieken in de instroom afgewisseld met dalen; van een structurele daling is geen sprake.

Figuur 2.1 toont de jaarlijkse instroom op OPDC Utrecht vanaf 2010-2011 (in de kolommen). In de figuur wordt ook weergegeven hoe de instroom in de verschillende leerjaren zich procentueel ontwikkelde. In de afgelopen jaren is de instroom in leerjaar 1 – meestal direct vanuit het basisonderwijs – fors gedaald, van bijna 50 procent in 2010-2011 naar 25 procent in 2017-2018. De instroom in de hogere leerjaren, met name leerjaar 2 en 3, is (daardoor) juist toegenomen.

Leerlingen zijn gemiddeld net 14 jaar als zij instromen op het OPDC Utrecht, maar dat varieert natuurlijk afhankelijk van het leerjaar waarin zij instromen. Driekwart van alle nieuwe instromers bestaat uit jongens.

In figuur 2.2 is de onderwijsherkomst van de nieuw ingestroomde leerlingen gepresenteerd. De figuur maakt zichtbaar dat van de instromers vanuit het primair onderwijs (ruim 20%) ongeveer de helft afkomstig is vanuit het speciaal (basis)onderwijs. Dit zijn allemaal leerlingen die instromen in leerjaar 1 van het OPDC. Daarnaast stromen veel leerlingen in vanuit de onderbouw van het vmbo en vanuit de verschillende leerwegen in de bovenbouw. In 2016-2017 stroomde een opvallend groter deel van de leerlingen in vanuit de gemengde en theoretische leerweg van het vmbo.

Figuur 2.2 – Onderwijsherkomst van de nieuw ingestroomde leerlingen in 2016-17 en 2017-18 (exclusief crisisplaatsingen) [N in de staven].

Ongeveer 1 op de 6 leerlingen komt vanuit het vso naar het OPDC toe, voor het overgrote deel betreft het leerlingen van het Kromme Rijn College. In 2016-2017 stroomde ruim de helft van deze vso-leerlingen (56%) in leerjaar 3 in. In 2017-2018 is dit teruggelopen tot 35 procent en nam het percentage vso-leerlingen dat instroomde in leerjaar 4 toe tot 29 procent van de totale groep instromers uit het vso.

Tabel 2.1 – Instroom van leerlingen vanuit het vso, naar leerjaar van instroom.

	Instroom 2016-2017		Instroom 2017-2018	
	N	%	N	%
Leerjaar 1	-	-	-	-
Leerjaar 2	-	-	1	6
Leerjaar 3	10	56	6	35
Leerjaar 4	3	17	5	29
I-klas	5	28	5	29
Totaal	18	100	17	100

2.2 Problematiek

De ondersteuningsvragen en problemen van nieuw ingestroomde leerlingen zijn gebaseerd op basis van de informatie in het OPP van de leerling. Voor deze rapportage is gekeken naar het OPP van de leerlingen die in 2017-2018 zijn ingestroomd. Van de 114 nieuw ingestroomde leerlingen² is van 113 leerlingen het OPP bekeken.³

Alle nieuw ingestroomde leerlingen hebben te maken met gestapelde problematiek. Op één leerling na hebben alle leerlingen te maken met ondersteuningsbehoefte op het vlak van gedrag. Zij hebben te maken met (meestal) meerdere gedragsproblemen, vrijwel altijd in combinatie met problemen op het gebied van leervaardigheden en/of leerhouding. Ook heeft bijna driekwart van de leerlingen problemen in de privésituatie, vaak in de thuissituatie, maar ook op lichamelijk vlak. De omvang en het type problematiek laat duidelijk zien dat de leerlingenpopulatie op OPDC Utrecht meer nodig heeft dan in het regulier onderwijs geboden kan worden. Tabel 2.2 toont een overzicht van het voorkomen van problemen per leerjaar.

2 Exclusief 3 crisisplaatsingen

3 Van één leerling was ook na herhaalde verzoeken geen OPP beschikbaar. Van een zestal andere leerlingen was de informatie in het OPP zeer beperkt, maar is het OPP wel meegenomen in de analyse.

Tabel 2.2 – Voorkomen van problematiek voor nieuw ingestroomde leerlingen 2017-2018, naar leerjaar (%)

	Leerjaar 1	Leerjaar 2	Leerjaar 3	Leerjaar 4	I-klas	Totaal
Gedrag	100	96	100	100	100	99
Persoonlijk	69	76	56	77	89	72
- Thuis	66	64	42	71	39	57
- Lichamelijk	31	24	21	35	89	37
- Verslaving	-	-	13	12	6	5
Leerhouding/leervaardigheden	97	96	100	94	83	95
Niveau (leerachterstanden)	86	20	13	18	39	38
Loopbaan			4	35	22	10
Totaal aantal nieuw ingestroomde leerlingen (N)	29	25	25	17	18	114

Bij vrijwel alle leerlingen zijn in het OPP doelen gesteld die te maken hebben met problematisch gedrag van de leerling. De variatie aan gedragsproblemen is groot. Diverse soorten van externaliserend gedrag zoals agressiviteit, brutaal gedrag en zelfbepalend gedrag komen bij ongeveer een derde van de leerlingen voor. Veel leerlingen kunnen ook niet goed omgaan met conflicten, reageren impulsief, hebben een beperkt reflectievermogen en kunnen niet goed tegen kritiek. Tegelijkertijd heeft ook een groot deel van de leerlingen met meer internaliserende gedragsproblemen te maken. Zo heeft meer dan een derde van de leerlingen moeite met sociale vaardigheden, is circa een kwart niet weerbaar of onzeker en zijn veel leerlingen prikkelgevoelig. Bijna een op de drie nieuwe instromers is ook gediagnosticeerd met ADHD.

De gedragsproblematiek van leerlingen in de I-klassen heeft natuurlijk een ander karakter dan de leerlingen uit de andere klassen. Externaliserende problematiek komt weinig voor. Kenmerkend voor deze leerlingen zijn problemen met sociale vaardigheden, onzekerheid, stress- en prikkelgevoelig, angsten, laag zelfbeeld en gevoelens van somberheid of depressie.

Bij bijna alle leerlingen – ongeacht het leerjaar waarin zij instromen – is ook sprake van problemen in de leerhouding of met leervaardigheden. Problemen met leervaardigheden komen in zowel de onderbouw als bovenbouw voor. Het gaat onder andere om concentratieproblemen, planningsproblemen, het niet op orde hebben van spullen of huiswerk, etc. Aspecten die samen hangen met de leerhouding, zoals motivatieproblemen en verzuim zijn problemen die met name bij instromers in de bovenbouw voorkomen. In de I-klassen en in de onderbouw speelt motivatie (en in mindere mate verzuim) geen grote rol.

Circa driekwart van de instromers heeft te maken met problemen in de privésituatie. Veelal gaat het om problemen thuis of spelen er lichamelijke klachten.

Bij meer dan de helft van de instromers spelen er problemen in de thuissituatie. Er is bijvoorbeeld sprake van pedagogische onmacht bij ouders, ondertoezichtstelling of uithuisplaatsing. Ook taalproblemen – ouders die nauwelijks Nederlands spreken – komen regelmatig voor. Deze problematiek komt voor in alle leerjaren, maar relatief minder vaak in de I-klassen.

Lichamelijke problemen komen bij meer dan een derde van de instromers voor. Met name in de I-klassen komt dit veel voor (89%). De klachten of problemen zijn zeer divers. Veelvoorkomend zijn energetische problemen, zoals een verstoord dag-nachtritme, slaapproblemen en (ernstige) vermoeidheidsklachten, etc. Ook medicatiegebruik komt veel voor. Dat hangt in ieder geval deels samen met het voorkomen van stoornissen zoals AD(H)D.

Verslavingsproblemen komen weinig voor, het gaat om enkele leerlingen in de bovenbouw.

Niveauproblematiek – voornamelijk achterstanden op het gebied van taal of rekenen – komen met name voor bij leerlingen die instromen in de brugklas en in mindere mate binnen de I-klassen. Bijna al deze leerlingen hebben te maken met achterstanden op één of meerdere gebieden. In het OPP is benoemd op welke wijze deze achterstanden weggewerkt moeten worden. In andere leerjaren wordt minder melding gemaakt van niveauproblemen. Hier lijkt mee te spelen dat de registratie of documentatie van leerachterstanden vaak ontbreekt bij leerlingen die instromen in hogere leerjaren.⁴

Loopbaanproblemen – rondom studie- of beroepskeuze - komen met name voor bij leerlingen die zijn ingestroomd in het laatste leerjaar. Een derde van de instromers in leerjaar 4 heeft ermee te maken. Ook in de I-klas hebben enkele leerlingen in de bovenbouw problemen die gerelateerd zijn aan de schoolloopbaan. Naast studiekeuze-problematiek, speelt bij enkele leerlingen ook dat zij niet of amper schoolbaar zijn, waardoor de schoolloopbaan onderbroken dreigt te worden.

Hulpverlening

De zware en gestapelde problematiek van alle leerlingen vertaalt zich door naar de hulpverlening of externe partijen die bij de leerlingen betrokken zijn. Ruim 75 procent van alle leerlingen krijgt hulpverlening of ondersteuning van ten minste één externe instelling of partij. Gemiddeld genomen zijn ongeveer twee partijen betrokken. In de I-klassen ligt dat aantal iets hoger (2,3) dan in de andere klassen (1,5 tot 1,9 partijen gemiddeld). Meest voorkomende betrokkenen zijn de kernpartners: het Buurtteam VO&SO, Leerplicht en de jeugdarts. Ook het SAVE-team is regelmatig betrokken bij de leerlingen. Bij de I-klassen is zichtbaar dat ook een psycholoog en GGZ regelmatig ondersteuning bieden aan de leerlingen. Dat sluit aan bij de kenmerkende problematiek van deze leerlingengroep.

4 Mogelijke zijn leerachterstanden nog wel aanwezig zijn, maar niet meer als zodanig zijn benoemd in het OPP. Leerlingen stromen niet meer met een onderwijskundig rapport in vanuit het basisonderwijs, waardoor DL-scores mogelijk niet altijd zijn benoemd in het OPP vanuit het VO..

2.3 Passende ondersteuning?

OPDC Utrecht heeft tot doel om leerlingen binnen twee jaar weer uit te laten stromen richting regulier (vervolg)onderwijs. Vanwege de zware problematiek van veel leerlingen gebeurt dat altijd middels een maatwerkprogramma. Als uitstroom naar onderwijs geen passende oplossing is, dan wordt gekeken welke andere bestemming wel aansluit op de mogelijkheden van de leerling. Dat is in praktijk veelal het vso, maar kan ook werk of iets anders zijn. Met ingang van het schooljaar 2018-2019 is het herontwerp geïmplementeerd, waarin de focus ligt op het vergroten van de leer- en veerkracht van leerlingen, individuele leer- en ontwikkeldoelen van de leerling en het OPDC als onderdeel van een sluitende ketenaanpak rondom de leerling. Die focus leidt tot andere keuzes en een nieuwe aanpak op het OPDC.

Het programma op maat dat voor elke leerling wordt vormgegeven bestaat naast de ondersteuning vanuit de medewerkers van OPDC Utrecht ook uit ondersteuning vanuit de kernpartners (Leerplicht, Buurteam vo & so, JGZ, Begeleider Passend Onderwijs) waarmee het OPDC (en breder in het samenwerkingsverband vo) samenwerkt in de kernpartneraanpak. Daarnaast is ook jeugdhulpverlening in de school aanwezig. Op die manier wordt geprobeerd de ondersteuning zo veel mogelijk integraal in te richten.

Het *intern rendement* is de mate waarin leerlingen succesvol worden ondersteund in hun problemen. In het onderzoek is in het OPP nagegaan welke doelen er voor de leerlingen gesteld zijn en in welke mate het ook lukt om die doelen te bereiken. Door een vergelijking te maken tussen de situatie bij instroom en de situatie bij uitstroom kan de ontwikkeling in kaart gebracht worden. Die analyse is gemaakt voor 102 van de 103 leerlingen die in 2017-2018 zijn uitgestroomd.

Ondersteuningsbehoefte: gestelde doelen

Het OPP dat op OPDC Utrecht wordt gebruikt, maakt een onderscheid in zes verschillende (probleem)gebieden: cognitieve en didactische ontwikkeling, werkhouding, gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling, veiligheid en verzuim, thuissituatie en vrije tijd en gezondheid. Op het moment dat een leerling instroomt wordt aan de hand van zijn of haar ondersteuningsbehoefte bepaald op welke van die gebieden er doelen gesteld worden. In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven per leerjaar.

Tabel 2.3 – Percentage leerlingen waar doelen zijn gesteld, per leerjaar (%)

	Leerjaar 1	Leerjaar 2	Leerjaar 3	Leerjaar 4	I-klas	Totaal
Cognitieve en didactische ontwikkeling / loopbaan	100	95	94	100	95	97
Werkhouding	100	100	94	100	89	97
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling*	100	100	100	98	89	97
Veiligheid en verzuim	50	29	63	79	33	57
Thuissituatie en vrije tijd	100	57	50	28	33	41
Gezondheid	25	10	50	26	33	28

* GGZ-problematiek valt onder de noemer Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling.

Bij vrijwel alle leerlingen worden ten minste doelen gesteld op de vlakken cognitieve en didactische ontwikkeling, werkhouding en gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling. Op de andere gebieden worden minder vaak doelen gesteld. Afhankelijk van het leerjaar waarin de leerling instroomt worden verschillende type doelen gesteld.

- Cognitieve en didactische ontwikkeling: voor leerlingen in de onderbouw ligt de focus vaak op het vaststellen van het niveau/van achterstanden en op het hoogst haalbare niveau functioneren. In de bovenbouw is ook het behalen van het diploma een voornaam doel, net als de oriëntatie op een vervolg(opleiding). Ook het inhalen van leerachterstanden of verbeteren van cijfers wordt in de bovenbouw regelmatig als doel gesteld.
- Werkhouding: doelen hebben bijna altijd te maken met het aanleren of verbeteren van bepaalde vaardigheden of houdingen.
- Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling: de focus ligt bij de meeste leerlingen op het verminderen van negatief gedrag, het verbeteren van de omgang met anderen, leren luisteren, omgang met conflicten en inzicht krijgen in het eigen gedrag. In de I-klas ligt de focus vaak op het verminderen van negatieve gevoelens, het verbeteren van sociale vaardigheden en het veranderen van de omgang met anderen.
- Veiligheid en verzuim: doel is vrijwel altijd gericht op het verminderen van verzuim. Met name bij leerlingen in de bovenbouw worden op dit vlak doelen gesteld. Dat sluit aan bij de problematiek van deze leerlingen, zoals eerder in dit hoofdstuk al naar voren is gekomen.
- Thuisituatie en vrije tijd: doelen op dit gebied worden het meest gesteld bij leerlingen in de onderbouw. Er kunnen diverse doelen worden gesteld. Het gaat onder meer over het opzetten of het intensiveren van contact met ouders en het inschakelen of intensiveren van contacten met externe partijen. Soms zijn ook doelen geformuleerd waarin het doen van onderzoek naar passende ondersteuning centraal staat (naar passende hulpverlening, geschikte woonsituatie, etc.).
- Gezondheid: doelen op het gebied van gezondheid worden het meest gesteld bij leerlingen in de onderbouw en bij leerlingen uit de I-klas. De variatie aan doelen is groot. Het gaat bijvoorbeeld over het zoeken naar wat haalbaar is in termen van schoolgang in relatie tot de gezondheidsklachten/ziekte.

Realisatie van doelen

OPDC Utrecht wil leerlingen een passende plek bieden, zodat leerlingen hun schoolloopbaan weer op de rails krijgen. Met een programma op maat wordt iedere leerling begeleid naar een school, een diploma of een andere passende bestemming. De vraag of het lukt om een passende plek te bieden meten we af aan de mate waarin leerlingen hun doelen weten te bereiken. Die doelen zijn immers gesteld om de schoolloopbaan weer vlot te trekken.

Voor elk van de zes gebieden is bepaald in welke mate de leerling de doelen heeft behaald:

- Doel is niet behaald: score 0
- Doel is deels behaald⁵: score 1
- Doel is volledig behaald: score 2

5 Verbetering, maar nog niet zoals geformuleerd in het doel, of meerdere doelen in één gebied waarvan sommige doelen wel behaald zijn en anderen niet.

In de volgende tabel wordt voor elk van de gebieden een overzicht gegeven van de gemiddelde score, plus het deel van de leerlingen wat de doelen volledig, deels of niet heeft behaald.

Tabel 2.4 – Realisatie doelen per probleemgebied

Probleemgebieden	% leerlingen waar doel is gesteld	Gemiddelde score negende meting	Percentage leerlingen, waarbij:		
			doelen volledig behaald	doelen deels behaald	doelen niet behaald
Cognitieve en didactische ontwikkeling	97	1,34	58	18	24
Werkhouding	97	1,03	33	37	30
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling	97	0,97	30	37	33
Veiligheid en verzuim	57	1,02	42	18	40
Thuisituatie en vrije tijd	41	1,33	54	25	21
Gezondheid	28	1,04	44	16	40

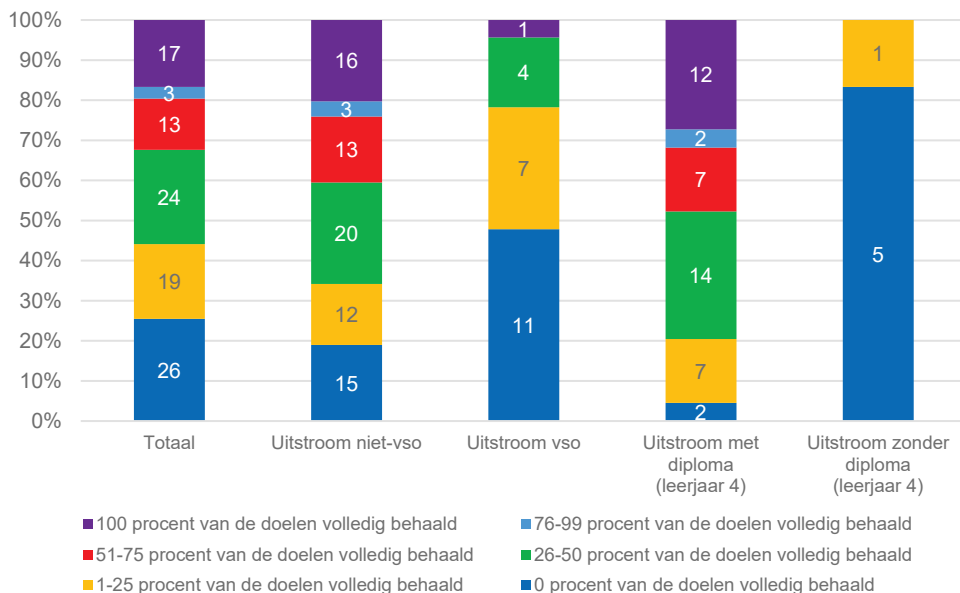
Het beeld dat uit bovenstaande tabel naar voren komt is vergelijkbaar met dat in eerdere metingen. Gemiddeld genomen maken leerlingen op de gestelde doelen een positieve ontwikkeling door; de gemiddelde score ligt rond de 1. Op het niveau van de leerling is zichtbaar dat, afhankelijk van het probleemgebied, 30-58 procent van de leerlingen de doelen op dat vlak volledig behaald. Maar 21-40 procent behaalt de doelen juist ook helemaal niet.

Op het vlak van werkhouding en gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling worden de doelen het minst vaak volledig behaald en is vaker sprake van een deels positieve ontwikkeling. Doelen die te maken hebben met de cognitieve en didactische ontwikkeling of met de thuisituatie worden het vaakst wel volledig behaald.

Er zijn grote verschillen tussen de leerlingen in de mate waarin zij zich positief ontwikkelen. Sommige leerlingen maken een sterk positieve ontwikkeling door en behalen (vrijwel) alle doelen, met andere leerlingen gaat het minder goed. In de volgende figuur wordt een overzicht gegeven van de mate waarin leerlingen hun doelen *volledig* behalen. In de figuur is ook een uitsplitsing gemaakt naar uitstroom vso / niet-vso en (voor leerjaar 4) diploma wel/niet behaald.

Circa een vijfde van de leerlingen die uitstromen van OPDC Utrecht heeft ten minste 75 procent van de doelen volledig behaald. Dit zijn bijna altijd leerlingen die uitstromen naar regulier (vervolg)onderwijs. Een grotere groep leerlingen, 44 procent, haalt minder dan een kwart van de doelen volledig (maar mogelijk wel gedeeltelijk). In eerdere metingen kwam een vergelijkbaar beeld naar voren.

Figuur 2.3 – Realisatie doelen per leerling: percentage leerlingen dat doelen volledig behaald (%), voor totaal, naar type uitstroom en naar diploma behaald

Met name leerlingen die uitstromen uit leerjaar 3 maken vaak weinig progressie door. Meer dan 80 procent van deze leerlingen heeft minder dan 25 procent van de doelen volledig weten te bereiken. Dat deze groep weinig vorderingen heeft gemaakt hangt samen met de uitstroombestemming van deze leerlingen. Zij stromen vaak uit richting het vso. Anders gesteld: als een leerling uitstroomt vanuit leerjaar 3 is dat vaak omdat het doen van (regulier) examens niet mogelijk wordt geacht. De leerling gaat dan naar het vso. Leerlingen die wel ontwikkeling doormaken en voor wie het doen van examens kansrijk is, stromen in leerjaar 3 nog niet uit, maar blijven op het OPDC om daar examens te doen.

In leerjaar 4 is een vergelijkbaar beeld zichtbaar: leerlingen die geen diploma behalen hebben vaak ook weinig doelen volledig behaald. Leerlingen die OPDC Utrecht met diploma verlaten hebben meer progressie geboekt.

Gezamenlijk optrekken

Voor leerlingen bij wie de problematiek zeer aanwezig blijft en die uiteindelijk uitstromen richting het vso is OPDC Utrecht vaak geen passende plek geweest.⁶ Voor de leerling was

6 Als de problematiek van de leerling tijdens de periode dat hij of zij op het OPDC heeft gezeten is verergerd kan dat anders zijn. Ook als (pas) gedurende de OPDC-plaatsing een diagnose wordt gesteld, was de plaatsing functioneel.

het waarschijnlijk beter geweest om direct naar het vso geschakeld te worden. Ook OPDC Utrecht wil deze 'faalervaring' bij leerlingen zo veel mogelijk voorkomen. Tegelijkertijd wil het OPDC, als tussenvoorziening, ook een kans bieden aan alle leerlingen. Leerlingen die bijvoorbeeld instromen vanuit het speciaal (basis)onderwijs op OPDC Utrecht, stromen regelmatig toch uit naar het vso. Tegelijkertijd lukt het sommige van deze leerlingen juist wél om, via OPDC Utrecht, naar het regulier onderwijs uit te stromen. Het is daarom aan te raden om de toeleiding van leerlingen naar OPDC Utrecht kritisch te benaderen door samen met de betrokken partijen (so, OPDC Utrecht, vso) op zoek te gaan naar factoren die bijdragen aan een succesvolle schakeling. Voor welke leerlingen biedt een plek op OPDC Utrecht kansen en welke leerlingen zouden beter direct naar het vso geschakeld moeten worden? Daarnaast is ook een integrale aanpak belangrijk waarbij snel met of naar specialistische hulp geschakeld kan worden. Op die manier wordt geprobeerd de problematiek van leerlingen beheersbaar te houden en snel aan te pakken. Daarmee kan een schakeling naar het vso voorkomen worden. Het bieden van een integrale aanpak staat centraal in de kernpartneraanpak (zie volgende paragraaf).

2.3.1 Experts Kromme Rijn College

Het hierboven gepresenteerde dilemma van kansen bieden, maar ook faalervaringen voorkomen is ook zichtbaar voor de leerlingen die vanuit vso het Kromme Rijn College in de overgang van leerjaar 3 naar leerjaar 4 naar OPDC Utrecht geschakeld worden om daar examens te kunnen doen. OPDC Utrecht wil deze leerlingen die kans bieden, maar qua problematiek lijkt de leerlingenpopulatie steeds meer op die in het vso.⁷ De verzwarende van de problematiek is in de klassen merkbaar doordat docenten meer moeite hebben met het houden van orde. Zeker voor leerjaar 4, waarin leerlingen examens doen, is het overbrengen van de lesstof heel belangrijk. Dat lukt(e) steeds moeilijker door de onrust in de klassen.

Om die reden worden er sinds 2016-2017 experts van het Kromme Rijn College ingezet op OPDC Utrecht. Zij hebben vier doelen:

- Het versterken van het klassenklimaat (o.a. door het verzorgen van de mentorlessen);
- Het ondersteunen van individuele leerlingen;
- Het vergroten van het handelingsrepertoire van collega-docenten;
- De toeleiding van leerlingen van het Kromme Rijn College naar het OPDC in leerjaar 4 verbeteren.

Voor het laatste doel zijn diverse interventies ingezet, maar dit heeft in praktijk nog niet geleid tot een vast proces of vaste criteria die bepalen wanneer een leerling er klaar voor is om geschakeld te worden naar OPDC Utrecht.

⁷ Dat komt ook omdat reguliere vo-scholen door de invoering van passend onderwijs leerlingen langer zelf kunnen ondersteunen. Alleen leerlingen waar de school niet meer in staat is hen zelf te ondersteunen (handelingsverlegen is), komen naar OPDC Utrecht. Hierdoor ervaart men een verzwarende van de problematiek van de leerlingen op OPDC Utrecht.

Inzet en rol

De manier waarop de KRC-experts worden ingezet, is blijvend in ontwikkeling. Men is steeds op zoek naar een inzet die het beste aansluit op wat de leerlingen op dat moment nodig hebben. In het eerste jaar waren de KRC-experts betrokken bij de examenklassen. Zij waren verbonden aan een examenklas en tijdens de lessen aanwezig. Dat werd heel prettig gevonden. Het lukte ook goed om het klassenklimaat te versterken. Vanwege de positieve ervaringen is er in het tweede jaar voor gekozen de inzet van de KRC-experts te verbreden naar de hele bovenbouw. Zo konden meer klassen en dus meer leerlingen profiteren van de inzet. Omdat de experts niet meer gekoppeld waren aan één klas, was het nadeel dat het moeilijker werd om het klassenklimaat te versterken. Momenteel is de KRC-expert weer verbonden aan de examenklassen (twee klassen) en maakt hij onderdeel uit van het basisteam. Door de koppeling aan twee klassen is het minder eenvoudig om direct in te spelen op de behoefte van de leerling en de klas. Het is ook lastiger om 'in te springen' wanneer dat nodig wordt geacht. Een koppeling aan leerjaar 4 heeft ook als nadeel dat het moeilijk is om zicht te krijgen op het schakelproces (vierde doelstelling), omdat deze leerlingen al vanuit leerjaar 3 naar leerjaar 4 worden geschakeld.

De verschillende keuzes in de vormgeving van de rol van de KRC-experts maken duidelijk dat elke manier voor- en nadelen heeft in de mate waarin het lukt om aan de verschillende doelen te werken. Volgens het OPDC past deze houding – een rol in ontwikkeling – goed bij de lerende houding die op het OPDC wordt nagestreefd. Ieder jaar wordt opnieuw bekeken en geëvalueerd waar de KRC-experts op dat moment het meest betekenisvol kunnen zijn en op welke doelen op dat moment het beste gefocust kan worden. Momenteel is dat het pedagogisch klimaat in de klassen.

Meerwaarde

Betrokken zijn blij met de inzet van de KRC-experts. Wel wordt aangegeven dat de invulling van de rol sterk persoonsafhankelijk is. De persoonlijkheid van de expert, de mate waarin hij of zij in staat is om overzicht te houden, afstand te nemen en de grote lijn te zien (helikopterview) en de mate waarin de expert goede feedback kan geven, bepalen in praktijk de ervaren meerwaarde.

Daarnaast is het belangrijk dat het voor alle medewerkers – zowel de KRC-experts zelf als de docenten – volledig duidelijk is wat de rol is van de KRC-experts én dat daar ook overeenstemming over is. Momenteel is er volgens betrokkenen door personele wisselingen soms onduidelijkheid over die rol en ontstaat er discussie en verwarring.

Er is ruimte om de meerwaarde die nu gerealiseerd wordt verder uit te bouwen. Het herontwerp dat sinds dit schooljaar is geïntroduceerd zorgt ervoor dat de potentiële meerwaarde nog niet volledig wordt benut. Het werken in basisteams is nog erg wennen en in de teams is men nog zoekende naar ieders rol. Dat is onder meer zichtbaar bij de rol van LOC-docent. In het herontwerp kent elk basisteam een leer- en ontwikkelcoach (LOC-docent). Deze docenten ondersteunen individuele leerlingen, vergelijkbaar met het tweede doel van de KRC-experts. KRC-experts zijn zogenaamde LOC+-docenten, omdat zij zich ook richten op het klassenklimaat. Volgens betrokkenen is de rol van de LOC- en LOC+-docent nog niet volledig uitgekristalliseerd. Dat zorgt voor onrust bij de leerlingen.

Daarnaast wordt in het herontwerp sterk ingezet op de leer- en veerkracht van leerlingen. Het is de bedoeling dat leerlingen in leerjaar 4 'in de juiste stand staan' om tot leren te komen. Omdat het herontwerp nog maar zo recent is gestart, staan veel leerlingen die nu in leerjaar 4 zitten nog niet in die stand. De basis die nodig is in de klassen behoeft verdere scholing en daarbij moeten de KRC-experts betrokken worden. Het OPDC is om die reden een professionaliseringstraject ingegaan waarin docenten leren hoe zij leer- en veerkracht bij de leerlingen kunnen vergroten (regieversterkend handelen bij de leerling).

Om de meerwaarde van de KRC-experts (verder) te vergroten is het belangrijk om de rol van de KRC-experts verder te verduidelijken bij zowel de experts zelf als de docenten. In het herontwerp wordt eigen inbreng van de medewerkers in het basisteam en het *samen* oppakken van vragen en thema's heel belangrijk gevonden. De rol en inzet van de KRC-experts kan om die reden goed binnen het team worden besproken. Gezamenlijk zou ook periodiek geëvalueerd moeten worden bij welke doelen de prioriteit moet liggen. Als dat de inzet op het klassenklimaat is, dan zou de KRC-expert weer gekoppeld moeten worden aan één klas, omdat het in praktijk niet goed lukt als de expert aan meerdere klassen verbonden is.

Als medewerkers op OPDC Utrecht meer gewend zijn aan het herontwerp en ook leerlingen in leerjaar 4 zich kunnen focussen op de lesstof zullen de KRC-experts waarschijnlijk van grotere betekenis kunnen zijn. Tegelijkertijd geven betrokkenen aan dat het gedrag van een flink deel van de leerlingen in leerjaar 4 niet te onderscheiden is van dat van vso-leerlingen. Binnen het samenwerkingsverband zou daarom ook onderzocht moeten worden in hoeverre het wenselijk is om ook in het vso een examenmogelijkheid te bieden.

2.4 Kernpartneraanpak

Om leerlingen op OPDC Utrecht passend te ondersteunen, wordt nadrukkelijk ook de samenwerking met een aantal kernpartners gezocht. De centrale vraag in deze aanpak is wat de leerling nodig heeft, hoe dat georganiseerd kan worden en wie daar voor nodig zijn. Het OPDC (en ook alle andere vo-scholen in het samenwerkingsverband) heeft een kernteam dat bestaat uit een leerplichtambtenaar, een jeugdverpleegkundige en jeugdarts, een gezinswerker van het Buurteam VO & SO en een begeleider passend onderwijs van het samenwerkingsverband. Hierdoor heeft het OPDC de beschikking over expertise in belangrijke leefgebieden in de ontwikkeling van de jongeren: onderwijs, gezondheid, psychosociale ontwikkeling en loopbaanontwikkeling. De kernpartners beogen een samenhangende aanpak te bieden voor de leerling. De kernpartners werken samen aan twee opdrachten:

- Het vanuit de eigen professie bieden van begeleiding aan de leerling in het realiseren van een doorgaande schoolloopbaan;
- Het versterken van de school in het bieden van ondersteuning op maat en in de basisvaardigheden van goed onderwijs.

2.4.1 Betrokkenheid van kernpartners

Op OPDC Utrecht wordt geprobeerd om bij alle leerlingen de kernpartners te betrekken. Niet elke leerling heeft ondersteuning of begeleiding nodig van alle kernpartners, maar uit de interviews komt naar voren dat eigenlijk alle leerlingen wel ondersteuning nodig hebben van minstens één kernpartner. Uit een analyse van de OPP's komt de betrokkenheid van kernpartners nog niet altijd duidelijk naar voren. Tabel 2.5 laat dat zien.

Tabel 2.5 – Betrokkenheid kernpartners, genoemd in OPP van de leerling, uitstroomcohort 2017-2018, naar leerjaar (%)

	Leerjaar 1	Leerjaar 2	Leerjaar 3	Leerjaar 4	I-klas	Totaal
Leerplicht	50	24	56	40	22	36
Buurtteam VO & SO	50	62	63	30	17	40
JGZ	25	-	25	16	22	16
Begeleider passend onderwijs	-	5	19	2	17	8
% leerlingen bij wie kernpartner(s) betrokken	100	76	69	63	44	65

Bij bijna twee derde van de leerlingen die in 2017-2018 zijn uitgestroomd was ten minste één kernpartner betrokken. Meestal is dat het Buurtteam VO & SO en/of Leerplicht. Beide kernpartners zijn bij circa 40 procent van de leerlingen in het OPP genoemd als betrokken kernpartner. JGZ en de begeleider passend onderwijs zijn veel minder vaak betrokken, respectievelijk 16 en 8 procent. De betrokkenheid van de verschillende kernpartners is ten opzichte van een meting twee jaar eerder licht toegenomen. Als ook wordt gekeken naar de betrokkenheid van het SAVE-team en de betrokkenheid van behandelaars in 3-milieuvoorzieningen, dan neemt het percentage leerlingen bij wie kernpartner(s) betrokken zijn licht toe tot 67 procent.⁸

Bij leerlingen in de I-klas zijn veel minder vaak kernpartners betrokken dan bij leerlingen uit de andere klassen. Dat komt waarschijnlijk omdat andere hulpverleners en andere behandelaars dan de kernpartners bij deze leerlingen betrokken zijn. Het betreft met name hulpverlening op het vlak van de geestelijke gezondheid. Zo krijgt bijna 30 procent van de in 2017-2018 nieuw ingestroomde leerlingen in de I-klas hulp van een psycholoog of (andere hulp) in de GGZ.

⁸ Het is waarschijnlijk dat bij een grotere groep leerlingen (ook/andere) hulpverleners betrokken zijn. In paragraaf 2.2 is naar voren gekomen dat driekwart van de (nieuw ingestroomde) leerlingen hulpverlening of ondersteuning krijgt van ten minste één externe instelling of partij.

Het is opvallend dat de betrokkenheid van kernpartners afneemt bij leerlingen in de hogere leerjaren. Er zijn aanwijzingen dat dit vooral een administratieve uitkomst is. Zo is in het schakelprotocol beschreven dat de BPO altijd betrokken zodra een leerling in de plaatsingsfase naar regulier vo of vso komt. Het OPDC geeft aan dat dit ook altijd zo plaatsvindt. In de OPP's is deze betrokkenheid vaak niet benoemd. De OPP's van leerlingen die vanuit het Kromme Rijn College instromen op OPDC Utrecht zijn over het algemeen vrij summier. Dat is mogelijk een (administratieve) verklaring voor de beperktere betrokkenheid van kernpartners. Ook in de vorige meting kwam naar voren dat de betrokkenheid van kernpartners zoals die in de OPP's naar voren komt waarschijnlijk een onderschatting is van de werkelijke betrokkenheid bij individuele leerlingen.

Rol en inzet van kernpartners

De verschillende kernpartners hebben ieder hun eigen specialisme waarmee zij leerlingen kunnen ondersteunen. Dat komt in de OPP's ook heel duidelijk terug. Tabel 2.6 geeft een overzicht.

Tabel 2.6 – Doelen van betrokken kernpartners, genoemd in OPP van de leerling, uitstroomcohort 2017-2018 (aantallen)

	LP	Buurtteam vo & so	JGZ	BPO
	N	N	N	N
'Betrokken' (niet verder geconcretiseerd)	3	5		
Op de hoogte gesteld / geïnformeerd	5			
Aanpak of terugdringen van verzuim	23		4	
Zoeken of regelen van geschikte uitstroomplek (perspectief)	11			6
Betrekken of ondersteunen van ouders		20		
Begeleiding van de leerling		13		
Aanpak of overleg over gezondheid van de leerling en relatie met de schoolgang	1		13	
Achterhalen of zoeken van geschikte hulpverlening		3		
Overig	4	15		2
Totaal N*	37	41	16	8

* aantallen tellen niet op tot het totaal, er zijn soms meerdere doelen gesteld per kernpartner.

Bij de meeste leerlingen is in het OPP vrij duidelijk omschreven met welk doel de kernpartner betrokken is:

- Leerplicht is vooral betrokken waar het gaat om het terugdringen van verzuim en in mindere mate ook bij het zoeken van een geschikte uitstroomplek. Die betrokkenheid sluit aan bij de opdracht van Leerplicht.
- Buurtteam vo & so is primair betrokken in de begeleiding van leerling en zijn ouders. Die betrokkenheid is in het ene OPP meer concreet beschreven (bv. 'rouwverwerking bij

scheiding van ouders') dan in het andere OPP ('betrokken bij het gezin', 'mogelijke inzet bespreken').

- JGZ wordt betrokken bij leerlingen waar de gezondheid van de leerling de schoolgang belemmert of bedreigt. De jeugdarts kan in die gevallen de belastbaarheid van de leerling bepalen en een rol spelen in het terugdringen van verzuim.
- De begeleider passend onderwijs (BPO) is betrokken waar het gaat om vragen rondom onderwijs en arbeidsmarkt en is altijd betrokken bij leerlingen zodra zij in de plaatsingsfase richting regulier vo of vso komen. Concreet houdt dat in dat de BPO partner is voor leerlingen waar een geschikte uitstroomplek voor gezocht moet worden. Omdat medewerkers van het OPDC dit in veel gevallen zelf al goed kunnen oppakken, is de BPO niet erg vaak betrokken bij individuele leerlingen.

Alle kernpartners hebben naast de ondersteuning van individuele leerlingen ook een taak in het versterken van de school in het bieden van ondersteuning op maat en in de basisvaardigheden van goed onderwijs (tweede opdracht in de kernpartneraanpak). Omdat deze opdracht niet rechtstreeks raakt aan de individuele leerlingen, is hierover in de OPP's niks terug te vinden.

2.4.2 Ontwikkeling in de kernpartneraanpak

De intensieve samenwerking met kernpartners voor de ondersteuning van leerlingen en het versterken van de basis op de scholen is een belangrijk in het realiseren van passend onderwijs binnen het samenwerkingsverband. Deze kernpartneraanpak is continu in ontwikkeling. Hieronder worden een aantal ontwikkelingen besproken.

Projectleider zorg en ondersteuning

Sinds het schooljaar 2018-2019 is er binnen OPDC Utrecht een projectleider zorg en ondersteuning die een belangrijke taak heeft in het sluitend krijgen van de kernpartneraanpak. Een belangrijke meerwaarde van de projectleider is dat zij betrokkenen met elkaar verbindt, zowel op casusniveau als op beleidsniveau en zowel verticaal in de eigen 'kolom' (bijvoorbeeld management – mentoren) als horizontaal (bijvoorbeeld onderwijs-zorg of onderbouw-bouwen). De projectleider is in staat om die vertaalslagen te maken en doet dat bij het management, maar ook in de basisteams, onder andere door haar aanwezigheid bij trajectbesprekingen in de basisteams. Omdat de projectleider in contact staat met alle betrokkenen heeft ze ook een goed overzicht van de wensen van verschillende partijen in wat nodig is in termen van zorg en ondersteuning (helikopterview). Daarmee ontstaat de mogelijkheid om de zorgstructuur (opnieuw) vorm en inhoud te geven, zodanig dat die aansluit op de ondersteuning die de leerlingen nodig hebben. Naast verbinder is de projectleider zorg en ondersteuning ook een kritisch partner en waar nodig 'een luis in de pels'. Die rol kan de projectleider ook goed pakken, omdat ze tevens voorzitter van het kernpartneroverleg is en daarmee mensen op hun verantwoordelijkheden kan aanspreken.

Betrokkenen waarderen de projectleider zorg en ondersteuning. Ze zijn blij met deze nieuwe functie en zijn tevreden over de uitvoering. Voor de kernpartners betekent het één duidelijk aanspreekpunt en ze is de schakel tussen de kernpartners en de basisteams. Dat werkt in praktijk heel prettig, bijvoorbeeld omdat zij de basisteams kan stimuleren om kernpartners te betrekken.

Inschakelen van kernpartners

In de vorige meting kwam naar voren dat de rollen en taken van elke kernpartner bij betrokkenen steeds duidelijker werden en dat ook de gezamenlijke visie sterker werd. Er werd aangegeven dat OPDC Utrecht kritischer en planmatiger nadacht over haar eigen opdracht en rol en functie binnen het samenwerkingsverband. Daardoor werd ook duidelijker op welke manieren kernpartners van meerwaarde kunnen zijn in de aanpak. Wel bleek het een uitdaging om kernpartners op het juiste moment, vroegtijdig, in te schakelen. Eén van de oorzaken was dat docenten en mentoren niet allemaal voldoende op de hoogte zijn van wat de kernpartners doen en kunnen betekenen. In de afgelopen twee jaar is er volgens betrokkenen sprake van een positieve ontwikkeling en zijn er verbeteringen merkbaar met betrekking tot die inhoudelijke kennis van de kernpartners. Nieuwe medewerkers krijgen tijdens een introductieprogramma uitleg over de kernpartners en hoe en wanneer je hen kan betrekken. Bij de kernpartners is nog niet altijd even duidelijk wat het OPDC is, welke rol het OPDC heeft als expertisecentrum binnen het samenwerkingsverband en welke kennis daar aanwezig is. Volgens de projectleider zorg en ondersteuning en de teamleider BPO zijn de verwachtingen van kernpartners over het OPDC soms te hoog, maar vraagt OPDC Utrecht soms nog steeds te weinig of te laat hulp van kernpartners. In het versterken van elkaar is nog ruimte voor groei, en daar is ook aandacht voor binnen de school. Ook stadsbreed wordt gekeken hoe de kernparteraanpak verder verdiept kan worden. Tegelijkertijd worden er wel stapjes gezet. Men is positief over de ontwikkeling die zichtbaar is in de aansluiting tussen de kernpartners en de basisteams. Inmiddels hebben een aantal basisteams de kernpartners gevraagd om aan te schuiven bij de periodieke kind-ouder-mentorgesprekken. Dat is een eerste stap in het nog dichter bij elkaar brengen van basisteams en kernpartners.

Positionering van het Buurteam vo & so

In de vorige rapportage kwam naar voren dat de rol en positionering van het Buurteam vo & so (toen nog vo-team geheten) en met name ook de uitgangspunten van waaruit zij werken een punt van discussie was. In de leidende principes van het Buurteam hebben ouders en leerlingen een actieve rol in het proces en worden ouders verantwoordelijk gemaakt. Dat betekent in de praktijk dat zónder vraag of steun van ouders er geen betrokkenheid kan zijn van het Buurteam. Het OPDC gaf aan dat die werkwijze wringt op het moment dat ouders niet mee willen of kunnen werken, en op het moment dat de visie van ouders botst met die van het OPDC. Betrokkenen geven aan dat er nog steeds sprake is van onduidelijkheid en discussie op deze punten, maar dat er wel ruimte is voor het voeren van een open discussie, dat die discussie ook op inhoud wordt gevoerd en dat men de wil heeft om nader tot elkaar te komen.

Het doel is om het Buurteam vo & so vroegtijdig te betrekken, zodat zij direct vanaf de start verbonden zijn met het OPDC. Om die reden wordt nu ingezet op het betrekken van het Buurteam bij de intake van leerlingen waar nog geen hulpverlening aanwezig is. Ook in het kernpartneroverleg wordt over het thema gesproken.

Door het Buurteam wordt aangegeven dat zij op dit moment nog vooral betrokken worden bij schoolse vragen, waar het Buurteam als 'onafhankelijke derde' van meerwaarde is. Deze werkwijze (betrokken omdat dat goed uitpakt als derde partij) is goed omdat daarmee een band wordt opgebouwd met de medewerkers vanuit het OPDC, maar de uitdaging ligt om meer te gaan werken vanuit de visie. Dat betekent dat er ruimte is om meer systemische vragen op te pakken, die raken aan de thuissituatie van de leerling.

Ontwikkeling in kleine stappen

Betrokkenen zijn positief over de discussie die gevoerd wordt over de behoefte en de rol van kernpartners. Op papier is er sprake van een sluitende aanpak, maar in praktijk is dat nog niet het geval. Wel zijn betrokkenen het eens met elkaar dat er een positieve ontwikkeling is in kleine stapjes. De grootste verbeterruimte zit in het bieden van integrale hulpverlening:

- ruimte om op meerdere terreinen (school, thuis, vrije tijd) tegelijk te werken;
- sterker out-of-the-box denken, vanuit het perspectief van wat de leerling nodig heeft op alle leefgebieden (maatwerk) en daar ook snel en actief naar handelen.

Daarnaast is er ruimte om elkaar beter leren kennen in taken en rollen, in het uitspreken en delen van verwachtingen (zowel met elkaar als met ouders) en zou men elkaar meer dan nu het geval is moeten aanspreken op gemaakte afspraken. Ook de terugkoppeling van gemaakte afspraken richting de basisteams en de monitoring van gemaakte afspraken kan nog verder verbeterd worden.

2.4.3 Resultaat van de kernpartneraanpak op leerlingniveau

In de alinea's hierboven is een beeld gegeven van de ontwikkeling van de kernpartneraanpak als geheel. Op het niveau van de individuele leerling is het lastiger om goed zicht te krijgen op de mate waarin het lukt om met de kernpartneraanpak een doorgaande schoolloopbaan te realiseren. Bij circa een kwart van de leerlingen waarin kernpartners om een bepaalde reden of met een bepaalde opdracht bij de leerling betrokken zijn, is het resultaat van de inzet niet in het OPP vermeld. Bij leerlingen waar het resultaat van de inspanningen wel in het OPP vermeld is, is het succes wisselend.

Tabel 2.7 – Realisatie van de doelen van betrokken kernpartners, genoemd in OPP van de leerling, uitstroomcohort 2017-2018 (aantallen)

	Met positief resultaat	Weinig of geen resultaat	Ondersteuning loopt nog door	Resultaat niet vermeld (onbekend)	Anders
Totaal Leerplicht	13	16	6	10	2
- Aanpak of terugdringen van verzuim	7	14	-	2	-
- Zoeken of regelen van geschikte uitstroomplek (perspectief)	6	-	4	1	-
- Overige doelen	-	2	2	7	2
Totaal Buurteam vo & so	6	13	13	21	3
- Betrekken of ondersteunen van ouders	-	-	10	9	1
- Begeleiding van de leerling	-	6	3	4	-
- Overige doelen	6	7	-	8	2
Totaal JGZ	1	6	-	5	5
- Aanpak of terugdringen van verzuim	-	2	-	-	2
- Aanpak of overleg over gezondheid van de leerling en relatie met de schoolgang	1	4	-	5	3
Totaal BPO	4	1	1	2	-

Uit de tabel valt op te maken dat doelen waar verzuim een rol in speelt over het algemeen heel lastig zijn te behalen. Bij Leerplicht is dat terug te zien waar zij betrokken zijn in het aanpakken of terugdringen van verzuim (7 van 23 keer met positief resultaat), bij de jeugdarts is dat zichtbaar waar de inzet gericht is op de aanpak over de gezondheid van de leerling in relatie tot de schoolgang (1 van de 13 keer met positief resultaat, relatief vaak ook onbekend resultaat). De zwaarte en de complexiteit van de problematiek is hier mede oorzaak in. De betrokkenheid van kernpartners in het zoeken en regelen van een geschikte uitstroombestemming of vervolgplek is wel vaak succesvol. Leerplicht en de BPO zijn hier de belangrijkste partners in.

Het resultaat van de betrokkenheid van het Buurtteam vo & so is vaak niet in het OPP vermeld. Waar er wel iets vermeld is, loopt de ondersteuning vaak nog door op het moment dat de leerling uitstroomt.

Realiseren van een doorgaande schoolloopbaan

Ruim 40 procent van de leerlingen die in 2017-2018 is uitgestroomd, heeft gemiddeld genomen beperkt succes geboekt op de doelen die in zijn of haar OPP zijn gesteld.⁹ Bijna twee derde van deze leerlingen stroomt niet uit richting regulier (vervolg)onderwijs; maar vervolgt de schoolloopbaan op het vso (50%) of elders (12%).¹⁰

Bij een kwart van deze groep leerlingen zijn – volgens de informatie uit het OPP – geen kernpartners betrokken geweest in de aanpak. De vraag is in hoeverre de inzet voor deze leerlingen wel succesvol had kunnen zijn. Een eerdere, snellere inschakeling van (specialistische) hulpverlening had mogelijk uitstroom naar vso kunnen voorkomen. In de vorige rapportage werd daarvoor op het belang gewezen van een goede aansluiting van het Buurtteam vo & so bij de leerling en het gezin en op een up-to-date en compleet OPP van de moederschool bij instroom. Door OPDC Utrecht wordt gewezen op twee cruciale momenten in de kernpartneraanpak. Bij instroom is het belangrijk om direct kernpartners te betrekken in de verdere aanpak. Daar is nu mee gestart in de intake en door ook in het kernpartneroverleg aandacht hieraan te besteden. De betrokkenheid van kernpartners wordt gezien als één van de factoren die een bijdrage leveren aan het succes in de schoolloopbaan van de leerling. Bij uitstroom is het vervolgens cruciaal om de ingezette aanpak, en alles wat is ingezet rondom de ondersteuning van de leerling, door te laten lopen. De overdracht naar de nieuwe school is om die reden heel belangrijk.

9 Zoals eerder in het rapport beschreven is voor alle leerlingen een score op de doelen berekend, tussen 0 (doel niet behaald) en 2 (doel volledig behaald). Vervolgens is een gemiddelde score over alle doelen berekend. Leerlingen met een gemiddelde score tussen de 0 en 1 zijn gemiddeld genomen beperkt succesvol in de doelen die voor hen waren gesteld.

10 Bij de groep leerlingen die wel succesvol is in de doelen (score > 1), gaan maar twee leerlingen naar het vso toe.

2.5 Bredere inzet van expertise door OPDC Utrecht

In de voorgaande paragrafen is beschreven hoe de leerlingen op OPDC Utrecht worden ondersteund en hoe daarbij ook de integrale samenwerking met kernpartners wordt gezocht. OPDC Utrecht wil haar expertise voor een bredere groep leerlingen inzetten. Voor havo-vwo leerlingen met externaliserende problematiek in de bovenbouw kunnen scholen de hulp van de OPDC-expert inschakelen. Voor leerlingen die vanuit OPDC Utrecht naar het regulier onderwijs geschakeld worden krijgen leerling en school ondersteuning van de schakelcoach.

2.5.1 OPDC-expert

Leerlingen met externaliserende gedragsproblematiek in de bovenbouw van het havo of vwo kunnen worden ondersteund door de OPDC-expert. Voor deze groep was eerder nog geen extra ondersteuningsaanbod binnen het samenwerkingsverband. De OPDC-expert kan door scholen worden ingeschakeld op het moment dat zij handelingsverlegen zijn. De expert ondersteunt individuele leerlingen, maar heeft ook het doel om de scholen te versterken in de ondersteuning die zij bieden. Daarnaast hebben een aantal scholen zelf financiële ruimte gecreëerd om de OPDC-expert ook in preventieve sfeer in te kunnen zetten. Bijvoorbeeld door de expert mee te laten denken over het pedagogisch plan van de school, of voor professionalisering van het (zorg)teamniveau (interview, thematisch).

In praktijk is de OPDC-expert vooral betrokken in trajecten van havoleerlingen. Leerlingen van het vwo met externaliserende gedragsproblematiek zijn vaak al eerder afgestroomd naar het havo. Deze determinatie op basis van gedrag is niet wenselijk, en is belegd bij de begeleiders passend onderwijs. In deze gevallen schiet de basisondersteuning tekort en is de vraag wat het team zou moeten doen om deze afstroom te voorkomen.

Er is een ontwikkeling zichtbaar in de vragen waar de OPDC-expert bij betrokken is. In de eerste periode was de OPDC-expert vaak langlopend bij individuele leerlingen betrokken. Nog steeds ondersteunt de OPDC-expert enkele leerlingen die al direct in de beginperiode ondersteuning kregen. Nu is er sprake van een groeiend aantal kortdurende consultaties. De OPDC-expert wordt dan gevraagd mee te denken over bepaalde leerlingen of wordt betrokken bij leerlingoverstijgende vragen van het team. Dat betekent dat er meer aandacht is gekomen voor de preventieve kant.

Ervaringen

In de interviews is gesproken met enkele betrokken zorgcoördinatoren. Uit die gesprekken komt een zeer positief beeld naar voren van de OPDC-expert. Betrokkenen noemen daarbij ook het belang van de persoonlijkheid van de OPDC-expert en de manier waarop zij haar rol invult.

Op het niveau van de leerling die wordt ondersteund, zijn resultaten moeilijk direct toe te wijzen aan de inzet van de OPDC-expert, omdat er verschillende factoren een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van een leerling. Toch noemen betrokkenen diverse punten

waaruit zij de meerwaarde van de OPDC-expert afleiden: het gedrag van de leerling verbetert, de schoolresultaten gaan omhoog, de leerling kan beter reflecteren op zijn eigen gedrag of de leerling leert en hanteert nieuwe (leer)strategieën. Ook wordt genoemd dat op het niveau van de leerling een verschuiving zichtbaar wordt van een sterk persoonsgerichte inzet naar een meer teamgerichte inzet bij de leerling.

In het bereiken van succes wordt het belang van de onafhankelijk van de OPDC-expert genoemd: een nieuwe, frisse blik. Door de onafhankelijkheid, als externe betrokkene in de school, versterkt dat ook richting ouders de autoriteit van haar inzet. De inzet van de OPDC-expert is vaak de laatste mogelijkheid voor de leerling op de school. Dat kan voor zowel de leerling als zijn ouders 'het laatste zetje geven' om serieus aan de slag te gaan. Voor docenten geeft de ondersteuning van de OPDC-expert aan de leerling rust, maar ook erkenning dat de docent het niet alleen kan. Betrokkenen noemen ook de kwaliteit van de OPDC-expert is het observeren van gedrag, 'daar is zij meester in'. Mede daardoor vormt zij ook een belangrijke sparringpartner voor het ondersteuningsteam. De invloed van de OPDC-expert is om die reden veel breder, dan alleen op het niveau van de individuele leerlingen.

2.5.2 Schakelcoach

Sinds het voorjaar van 2017 is een schakelcoach betrokken bij alle leerlingen die vanuit het OPDC geschakeld worden naar het regulier vo. Dat begon als een pilot bij drie vo-scholen, maar is inmiddels uitgebreid naar alle vo-scholen. Voor leerlingen die uitstromen richting het vso zijn de orthopedagogen van het OPDC en het Kromme Rijn College betrokken bij de overgang.

Leerlingen die in hun laatste fase op het OPDC zitten, komen in de schakelklas. De schakelcoach is tevens mentor van deze klas. Leerlingen worden in die periode al voorbereid op de uitstroom naar een (nieuwe) school. De schakelcoach (en tevens mentor) gaat met de leerling in gesprek, observeert de leerling en neemt contact op met de vo-school om het traject door te nemen. Ze maakt ook kennis met de direct betrokkenen op de vo-school. De school wordt voorbereid op de komst van de leerling; met het docententeam wordt besproken welke leerling er komt en waar zij rekening mee moeten houden (handelingsadviezen, tips & tricks). Een dergelijk plan met concrete handelingsadviezen geeft duidelijkheid voor het docententeam. Op het moment dat de leerling wordt geschakeld is de ontvangst van de leerling veel beter. In de eerste periode na schakeling is de schakelcoach intensief betrokken: er is veelvuldig contact met de leerling, maar ook nog met het team. In twee tot drie maanden wordt de intensiteit van het contact afgebouwd. Na die tijd is de leerling 'geland' en kent ook het team de leerling goed.

In praktijk komen de scholen ook met andere hulpvragen dan de vragen met betrekking tot de leerling die geschakeld wordt. Op die manier wordt de expertise van OPDC Utrecht breder ingezet en benut.

Inzet op het mbo

Naast uitstroom richting het vso en vo, vervolgen ook veel leerlingen (die uitstromen uit leerjaar 4) hun onderwijsloopbaan op het mbo. Op dit moment wordt onderzocht hoe expertise

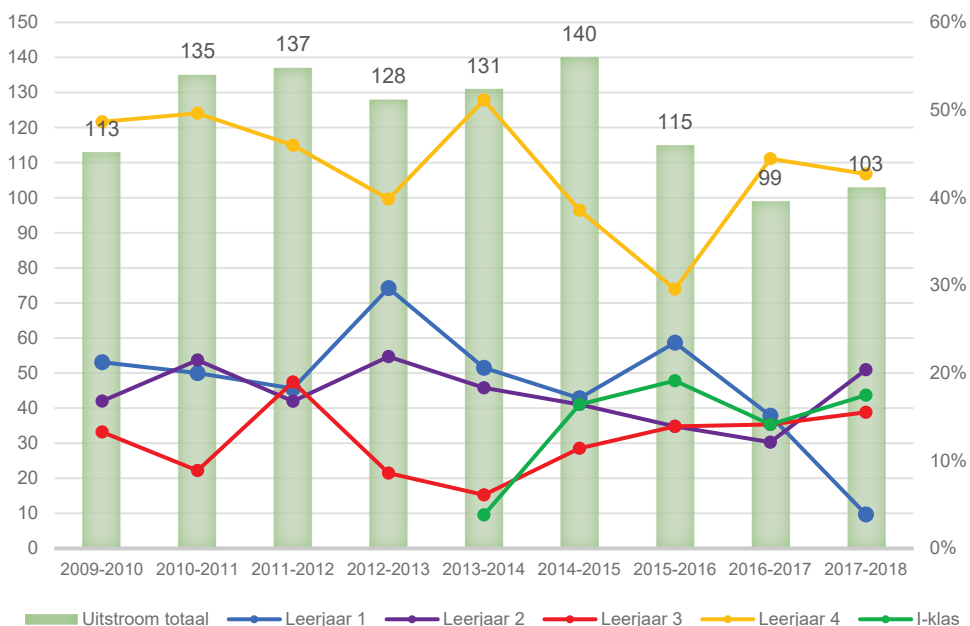
vanuit het OPDC ook voor geschakelde leerlingen naar het mbo vormgegeven kan worden. Daar is vanuit het mbo zeker belangstelling voor, want ook daar loopt men aan tegen handelingsverlegenheid in de omgang met studenten met externaliserend gedrag. De wens is om begeleiding door de OPDC-expert of schakelcoach ook in het mbo aan te kunnen bieden. Het blijkt vooralsnog wel lastig om – met name bij de grote mbo-instellingen – met de juiste mensen in contact te treden om dit vorm te kunnen geven. Daarom start het OPDC nu door per leerling die uitstroomt richting het mbo te bekijken of er bij het opleidingsteam in het mbo ondersteuningsvragen zijn voor die leerling. Daar wordt vervolgens een aanpak op maat voorgesteld. Pluscoaches in het mbo zouden hier een belangrijke rol in kunnen/moeten spelen.

3 Een doorgaande schoolloopbaan: situatie na uitstroom

In 2016-2017 zijn 99 leerlingen uitgestroomd van OPDC Utrecht. In 2017-2018 bedroeg het aantal uitstromers 103. Ten opzichte van het totale aantal leerlingen op het OPDC in deze jaren (respectievelijk 210 en 225 leerlingen) stroomt jaarlijks ongeveer de helft van de actieve leerlingen uit.

In Figuur 3.1 is in de balken de uitstroom over de jaren 2009-2010 tot en met 2017-2018 weergegeven. Middels de vijf lijnen is gepresenteerd uit welke leerjaren de leerlingen zijn uitgestroomd (als percentage van de totale uitstroom). De figuur laat zien dat de uitstroom uit de verschillende leerjaren jaarlijks fluctueert. Over de langere termijn lijkt de instroom uit leerjaar 1 procentueel af te nemen. De instroom uit de andere jaren laat geen duidelijk stijgende of dalende lijn zien.

Figuur 3.1 – Aantal uitgestroomde leerlingen per jaar (exclusief crisisplaatsingen) en procentuele verdeling tussen de leerjaren

Gemiddeld hebben de leerlingen ongeveer 15 maanden op het OPDC gezeten, dat is vergelijkbaar met de verblijfsduur van leerlingen die in de afgelopen jaren op het OPDC hebben gezeten. De variatie in het aantal maanden dat leerlingen op OPDC Utrecht zitten is echter heel groot en loopt uiteen van nog geen twee maanden tot een enkeling bijna vijf jaar.

De uitstroombestemming van leerlingen varieert afhankelijk van het leerjaar van waaruit leerlingen uitstromen. We presenteren daarom in de volgende paragrafen de uitkomsten per leerjaar plus apart voor de leerlingen die uitstromen uit de I-klas. Dat doen we voor de uitstroom uit de jaren 2016-2017 en 2017-2018. Ook presenteren we het succes in de schoolloopbaan op lange(re) termijn. Dat wordt voor alle leerlingen gedaan, ook die in eerdere jaren zijn uitgestroomd.

3.1 Uitstroom uit leerjaar 1

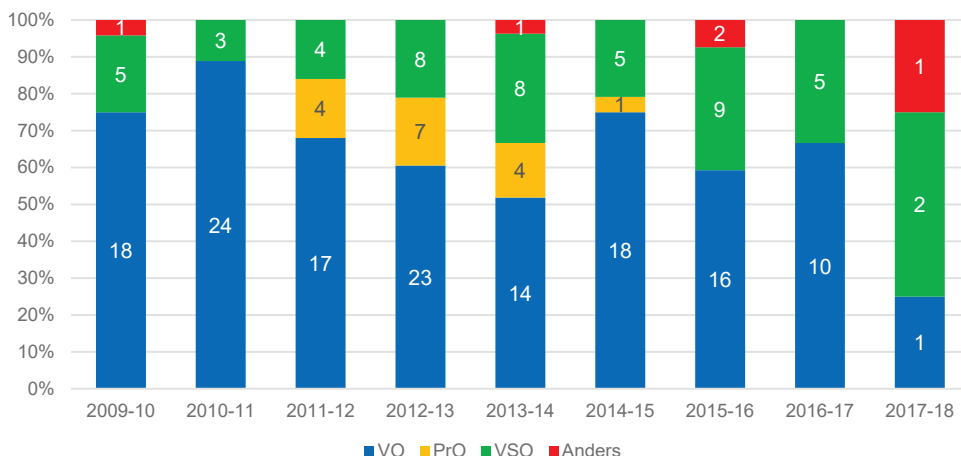
In 2016-2017 zijn er 15 leerlingen uitgestroomd vanuit leerjaar 1. In 2017-2018 waren dat er maar vier. De afgelopen jaren is het aantal leerlingen dat uitstroomt vanuit het eerste leerjaar sterk gedaald. In de periode voor 2016-2017 stroomden jaarlijks rond de 25 leerlingen vanuit het eerste leerjaar uit. Het is niet duidelijk of de daling in de afgelopen twee schooljaren een structurele daling betreft.

De meeste leerlingen stromen uit vanuit de verschillende leerwegen in het vmbo. In 2016-2017 zijn ook twee leerlingen vanuit havo/vwo uitgestroomd.

Uitstroombestemming

Leerlingen die uitstromen vanuit leerjaar 1 stromen eigenlijk altijd uit naar onderwijs. In 2016-2017 stroomde een derde van de leerlingen (5 leerlingen) uit richting vso. In 2017-2018 ging het om twee leerlingen, de helft van de uitstroom uit leerjaar 1. De andere leerlingen stromen uit naar regulier onderwijs op vmbo-niveau. De uitstroom richting vso is sinds enige jaren toegenomen, maar is sinds die tijd niet verder gestegen.¹¹

Figuur 3.2 – Uitstroombestemming uit leerjaar 1, per uitstroomjaar (%; aantallen in de kolommen)

¹¹ In 2017-2018 ligt de uitstroom richting vso op 50 procent, maar het gaat om een zeer kleine uitstroomgroep.

Drie van de zeven leerlingen die naar het vso zijn gegaan (in 2016-2017 en 2017-2018), zijn het OPDC ingestroomd vanuit het so of sbo. Deze leerlingen zijn er niet in geslaagd om via het OPDC het regulier onderwijs te bereiken. Drie andere leerlingen is dat wel gelukt en zijn vanuit het so/sbo via het OPDC uitgestroomd richting regulier vervolgonderwijs. Deze uitkomst laat zien dat het succes van leerlingen uit het so/sbo op het OPDC wisselt. Het is belangrijk om samen met het so en sbo de toeleiding van leerlingen naar het OPDC te bespreken en op zoek te gaan naar de (leerling)factoren die de kans op een succesvolle plaatsing te bepalen. Op die manier kunnen in de toekomst mogelijk faalervaringen worden voorkomen (door bepaalde leerlingen direct op het vso te laten starten), terwijl de meer kansrijke leerlingen de periode op het OPDC kunnen benutten om zich goed voor te bereiden op het regulier vo.

Succes vervolg schoolloopbaan

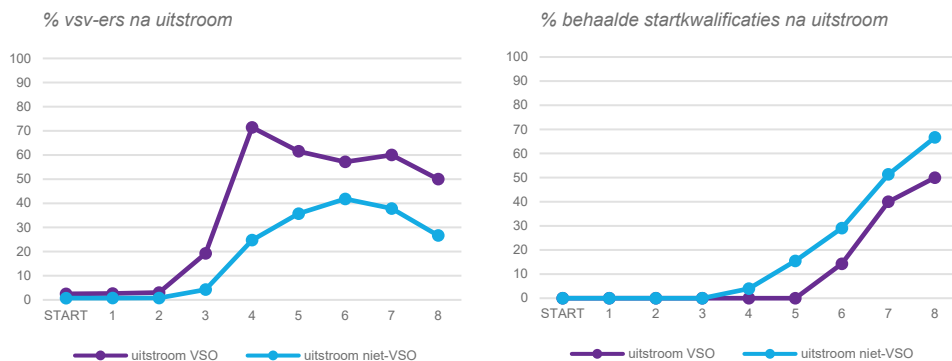
Alle leerlingen die in 2016-2017 en 2017-2018 vanuit leerjaar 1 zijn uitgestroomd zijn aangekomen op de beoogde onderwijsplek. Dat betekent ook dat geen van de leerlingen voortijdig schoolverlater is in het jaar na uitstroom.¹²

De eerste jaren na uitstroom blijven vrijwel alle uitstromers nog onderwijs volgen. Dat komt (ook) omdat de leerlingen in de jaren na uitstroom nog leerplichtig zijn. In Figuur 3.3 is gepresenteerd hoe de schoolloopbaan van leerlingen zich in de jaren na uitstroom ontwikkeld. Leerlingen die zijn uitgestroomd richting vso zijn apart weergegeven.

In figuren waarin de ontwikkeling in vsv en startkwalificaties in de jaren na uitstroom van OPDC Utrecht zijn gepresenteerd, zijn de verschillende uitstroomcohorten samengevoegd. Dat is gedaan om de figuur leesbaar te houden en om de aantallen leerlingen per groep (uitstroom vso, uitstroom niet-vso) voldoende groot te houden. Door uitstroomcohorten samen te voegen is de totale omvang van de groep leerlingen kort na uitstroom (bv. na 2 jaar) groter dan de totale omvang van de groep na bijvoorbeeld 6 jaar. Immers: de situatie 2 jaar na uitstroom weten we van meer cohorten (alle leerlingen uitgestroomd tussen 2009 en 2016), dan de situatie 6 jaar na uitstroom (alleen de leerlingen uitgestroomd tot 2012). Een daling in het percentage leerlingen met een startkwalificatie na een aantal jaar, duidt om die reden op een verschil tussen cohorten. Een startkwalificatie kan je immers niet meer verliezen. Datzelfde geldt ook voor het percentage vsv-ers. Een daling in dat percentage duidt op een verschil tussen cohorten; leerlingen starten na een aantal jaar niet meer 'op-eens' opnieuw met een opleiding.

12 Eén leerling is verhuisd naar het buitenland. Zijn of haar onderwijspositie is niet bekend.

Figuur 3.3 – Percentage vsv-ers en percentage behaalde startkwalificaties in de jaren na uitstroom uit leerjaar 1, naar type uitstroom

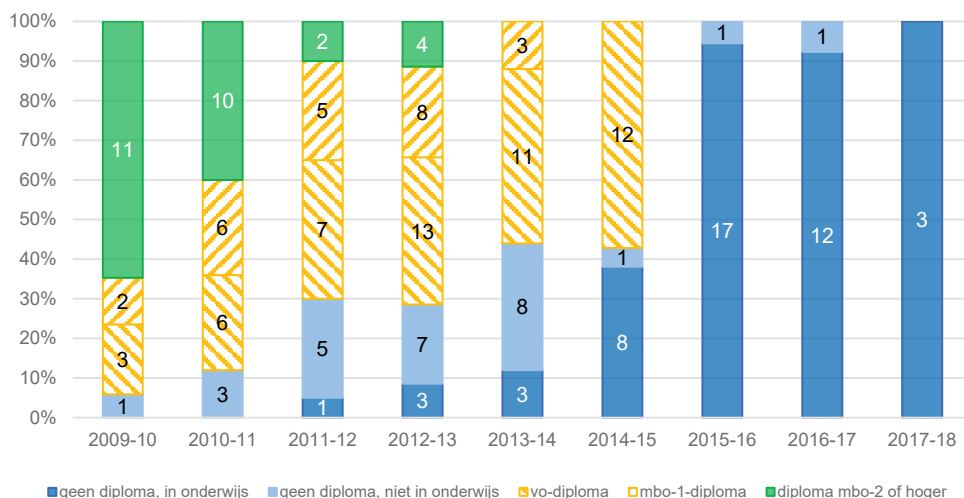

Enige jaren na uitstroom, in de meeste gevallen vlak nadat de (oud-)leerling 18 jaar is geworden, stopt een deel van de leerlingen met de opleiding die zij dan volgen en wordt vsv-er. Het percentage vsv-ers loopt vier jaar na uitstroom op tot rond de 25 procent bij leerlingen die niet naar het vso zijn uitgestroomd (voornamelijk regulier onderwijs) en 70 procent bij leerlingen die naar het vso zijn uitgestroomd. Het precieze percentage varieert per uitstroomcohort. In de jaren daarna stijgt het aandeel vsv-ers in de groep niet-vso uitstromers nog iets meer.

Afhankelijk van de uitstroombestemming slaagt 50-70 procent van de leerlingen die in leerjaar 1 zijn uitgestroomd er op termijn (wel) in een mbo-opleiding succesvol af te ronden en behaalt daarmee ook een startkwalificatie. Dit verschilt echter wel van cohort tot cohort. Bijna twee derde van de leerlingen die in 2009-2010 vanuit het eerste leerjaar van OPDC Utrecht zijn uitgestroomd heeft in 2018 een startkwalificatie behaald. Bij leerlingen die een jaar later – in 2010-2011 – zijn uitgestroomd ligt dat percentage op 40 procent.

Als ook wordt gekeken naar behaalde vo- en mbo-1-diploma's, dan halen de meeste uitstromers uit leerjaar 1 op termijn een diploma. Een kleine minderheid van circa 10 procent – het betreft enkele leerlingen – slagen daar niet in. Figuur 3.4 geeft een overzicht per cohort.

Figuur 3.4 – Aantal en percentage uitstromers uit leerjaar 1 met diploma (peilmoment oktober 2018), per cohort

3.2 Uitstroom uit leerjaar 2

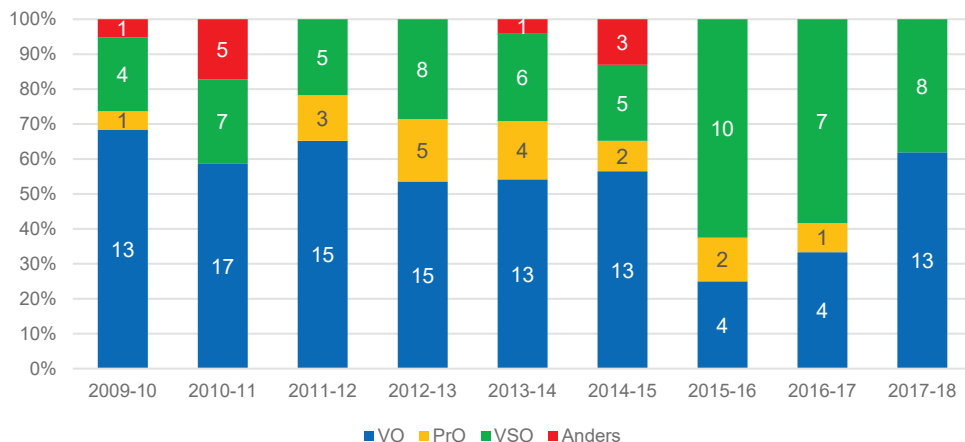
In 2016-2017 zijn er 12 leerlingen uitgestroomd vanuit leerjaar 2. In 2017-2018 nam het aantal uitstromers toe tot 21. Het aantal uitstromers dat jaarlijks vanuit leerjaar 2 uitstroomt fluctueert, maar dat is vooral afhankelijk van het aantal leerlingen op OPDC Utrecht. Op de totale jaarlijkse uitstroom is het *aandeel* uitstromers uit leerjaar 2 redelijk stabiel, zoals ook valt op te maken uit de eerder gepresenteerde figuur 3.1.

In 2015-2016 stroomden alle leerlingen uit vanuit een vmbo-b of vmbo-k klas. In 2017-2018 stroomden er ook zeven leerlingen uit vanuit het vmbo-t (6x) of havo (1x).

Uitstroombestemming

Leerlingen die uitstromen vanuit leerjaar 2 stromen vrijwel allemaal uit richting het regulier vo of het vso. Enkele jaren terug nam de uitstroom richting het vso fors toe. In 2015-2016 stroomde bijna twee derde van de leerlingen uit naar het speciaal onderwijs. In de afgelopen twee jaar is dat percentage echter weer licht gedaald. In 2017-2018 vervolgde 38 procent van uitstromers uit leerjaar 2 hun schoolloopbaan op het vso. Volgens OPDC Utrecht is dat het resultaat van de inspanningen die hier op zijn ingezet. Figuur 3.5 geeft een overzicht.

Figuur 3.5 – Uitstroombestemming uit leerjaar 2, per uitstroomjaar (%; aantallen in de kolommen)

Leerlingen die naar het vso uitstromen zijn zowel vanuit het basisonderwijs, het speciaal (basis)onderwijs als vanuit reguliere vo-scholen op het OPDC terecht gekomen. Leerlingen die vanuit het so of sbo zijn ingestroomd op het OPDC stromen uiteindelijk het vaakst (80%) uit richting het vso.¹³ Dit cijfer laat zien dat de kans dat leerlingen uit het so en sbo na twee jaar op het OPDC nog uitstromen naar regulier onderwijs erg klein is (in leerjaar 1 lukt dat meer leerlingen uit het so/sbo). Het lijkt relevant om na te gaan welke interventies nodig zijn om de kansen van deze leerlingen op uitstroom naar regulier onderwijs te vergroten.

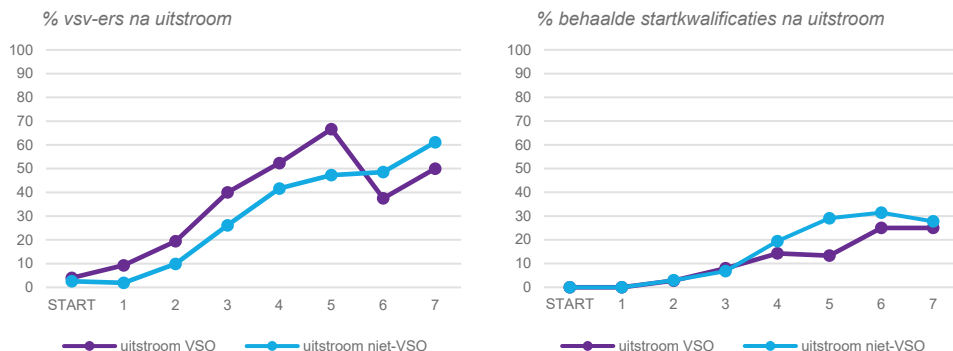
Succes vervolg schoolloopbaan

Alle leerlingen die in 2016-2017 en 2017-2018 zijn uitgestroomd zijn gestart op hun beoogde uitstroombestemming. Alle leerlingen vervolgen dan ook hun onderwijsloopbaan. Vergelijkbaar met leerlingen die uitstromen vanuit het eerste leerjaar, blijven de meeste leerlingen de eerste jaren na uitstroom in onderwijs. Na enkele jaren loopt het aantal leerlingen dat voortijdig stopt met de opleiding echter op. Uiteindelijk volgt ongeveer de helft van de leerlingen op termijn geen onderwijs meer, zonder dat zij een startkwalificatie hebben behaald. Het percentage leerlingen dat wel een startkwalificatie weet te behalen blijft steken op circa 30 procent. Opvallend is dat de onderwijsloopbanen van leerlingen die zijn uitgestroomd naar het vso nauwelijks afwijken van de leerlingen die naar regulier onderwijs zijn uitgestroomd. Figuur 3.6 laat dit zien.¹⁴

13 Van de uitstroom in 2016-2017 en 2017-2018 gezamenlijk zijn vier van de vijf leerlingen vanuit het SO of SBO via OPDC Utrecht uitgestroomd richting het vso.

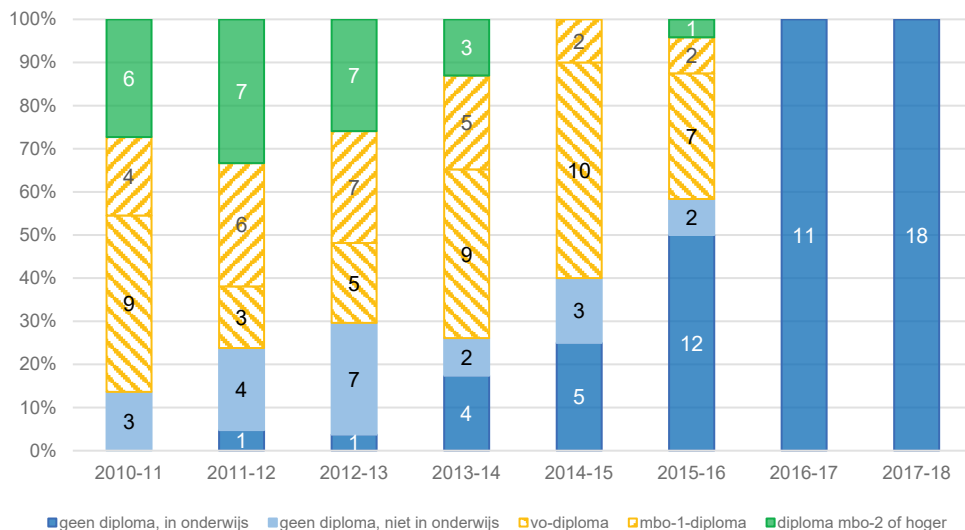
14 De leerlingen die in 2009-2010 zijn uitgestroomd zijn buiten de figuur gehouden. Omdat een groot deel van deze leerlingen inmiddels ouder is dan 23, zijn van deze leerlingen geen onderwijsgegevens meer bekend; de BRON-gegevens hebben betrekking op de leerlingen tot en met 22 jaar.

Figuur 3.6 – Percentage vsv-ers en percentage behaalde startkwalificaties in de jaren na uitstroom uit leerjaar 2, naar type uitstroom

Ondanks dat de meeste leerlingen er niet in slagen een startkwalificatie te behalen, weet een deel wel een mbo-1 diploma te behalen. Op termijn haalt circa 50-60 procent van de leerlingen ten minste een mbo-1 diploma. Zo'n 10-20 procent van de leerlingen slaagt er niet in om een diploma op vo- of mbo-niveau te behalen. Het gaat om enkele leerlingen per jaar.

Figuur 3.7 - Aantal en percentage uitstromers uit leerjaar 2 met diploma (peilmoment oktober 2018), per cohort

3.3 Uitstroom uit leerjaar 3

Ongeveer 15 procent van de uitstroom stroomt uit vanuit leerjaar 3. In 2016-2017 en 2017-2018 zijn respectievelijk 14 en 16 leerlingen uitgestroomd. Ongeveer twee derde van de leerlingen stroomt uit vanuit het vmbo-b of vmbo-k, de rest stroomt voornamelijk uit vanuit een vmbo-t klas, enkele leerlingen ook vanuit het havo.

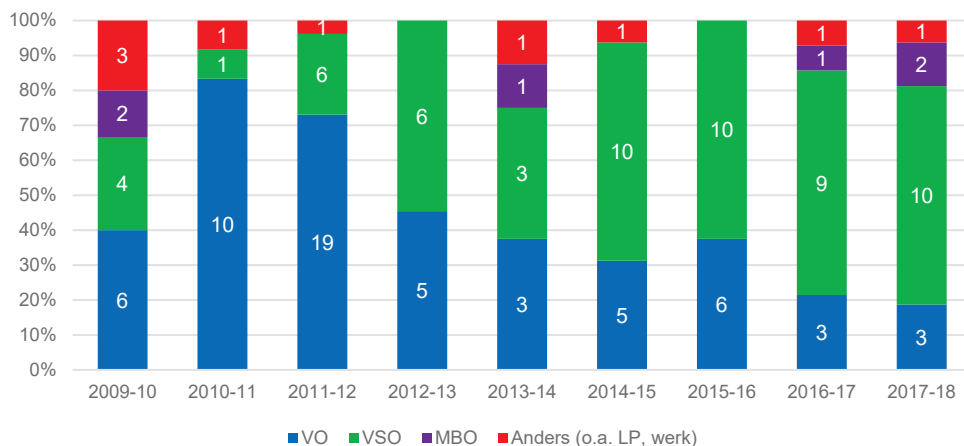
Uitstroombestemming

Ondanks dat op de totale jaarlijks uitstroom het aandeel leerlingen dat uitstroomt vanuit het derde leerjaar min of meer stabiel is, is in de afgelopen jaren wel verandering opgetreden in de bestemming waarnaar leerlingen uitstromen. Vanaf 2014-2015 ging bijna twee derde van de leerlingen naar het vso. Dat percentage is sinds die tijd vrijwel constant.

Circa 30 procent van alle leerlingen in leerjaar 3 stroomt uit. In 2016-2017 ging het om 14 van de 45 leerlingen in leerjaar 3, in 2017-2018 om 16 van de 55 leerlingen. Leerlingen die in het derde leerjaar uitstromen gaan merendeels naar het vso. Dat komt ook omdat leerlingen die de potentie hebben om een vmbo-diploma te behalen op het OPDC blijven in het examentraject. Door de flexibilisering van het beroepsgerichte deel van het examenprogramma (veel verschillende beroepsgerichte keuzepakketten) is het voor leerlingen in de bovenbouw van OPDC Utrecht bijna onmogelijk om nog uit te stromen naar een reguliere vmbo-school. Hierdoor bestaat de groep leerlingen die uitstroomt uit leerjaar 3 voor het grootste deel uit vso-uitstroom.

In 2016-2017 en 2017-2018 stroomde respectievelijk 64 en 63 procent van de leerlingen uit naar het vso. De overige leerlingen stromen door naar het reguliere vo of starten met een entreepopleiding in het mbo (zonder diploma). Een enkeling vervolgt de schoolloopbaan niet direct en stroomt uit richting bijvoorbeeld Leerplicht (1x in 2017-2018), of doet een ander traject waarin werken met leren wordt gecombineerd (1x 2016-2017). Figuur 3.8 geeft een overzicht.

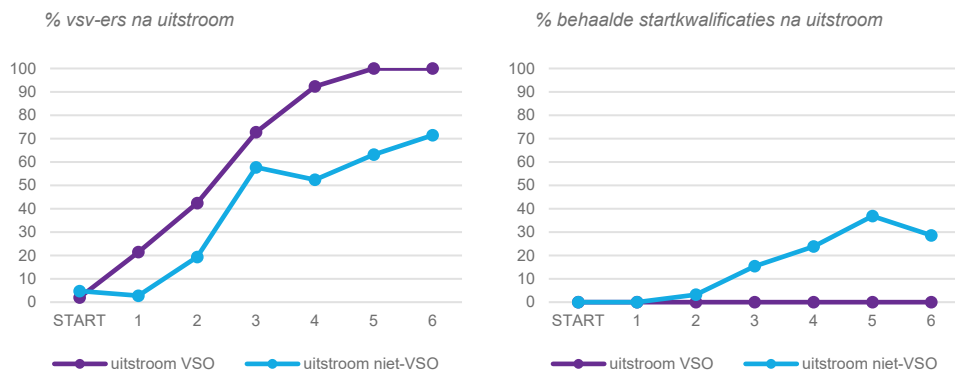
Figuur 3.8 – Uitstroombestemming uit leerjaar 3, per uitstroomjaar
(%; aantallen in de kolommen)

Succes vervolg schoolloopbaan

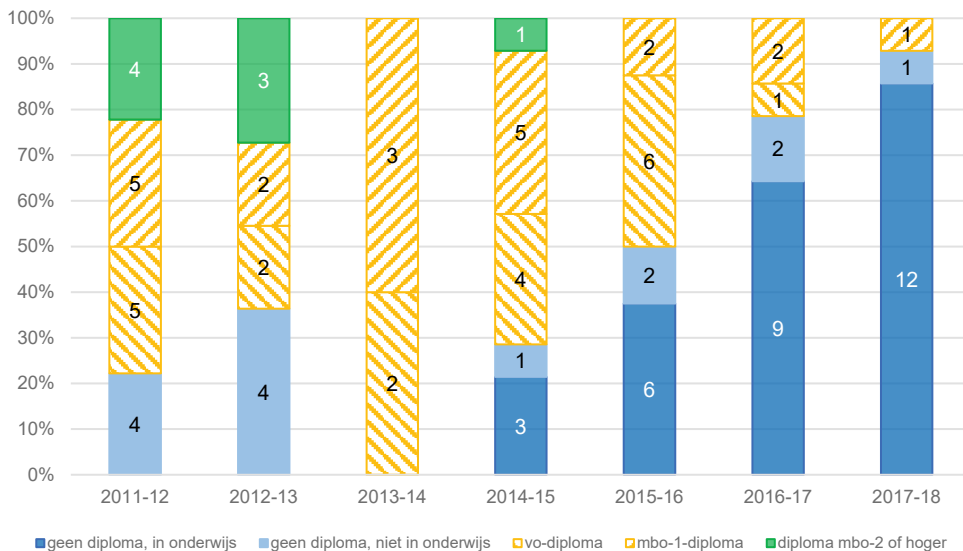
In oktober van het schooljaar volgend op het jaar van uitstroom volgen niet alle leerlingen onderwijs op de beoogde plek van uitstroom. Van de uitstromers van 2016-2017 volgen zes leerlingen ander onderwijs dan volgens hun uitstroombestemming, in 2017-2018 gaat het om twee leerlingen. Voor een deel lijkt het leerlingen te betreffen die halverwege het schooljaar zijn uitgestroomd en aan de start van het opvolgende schooljaar weer zijn doorgestroomd naar een andere opleiding. Zo volgt een leerling een mbo-3 opleiding, zonder dat diegene op het OPDC een diploma heeft behaald. Andere leerlingen lijken niet te zijn aangekomen en zijn in het mbo gestart in de entreeopleiding of op het VAvO. Ook is één leerling weer terug op het OPDC.

Figuur 3.9 – Percentage vsv-ers en percentage behaalde startkwalificaties in de jaren na uitstroom uit leerjaar 3, naar type uitstroom

Op lange(re) termijn slaagt een vrij groot deel van de leerlingen er niet in om een opleiding af te maken. Twee en drie jaar na uitstroom schiet bij alle cohorten het aantal vsv-ers omhoog. Dat moment hangt samen met het bereiken van de 18-jarige leeftijd. Circa 70-80 procent van de leerlingen haalt op termijn geen startkwalificatie. Dat wordt voor een belangrijk deel bepaald door de uitstromers richting vso. Geen enkele leerling die vanuit leerjaar 3 is uitgestroomd richting het vso heeft een startkwalificatie behaald en op termijn worden deze leerlingen ook vrijwel allemaal vsv-er. Wel haalt een relatief groot deel van de leerlingen wel een diploma op mbo-niveau 1. Hoewel de percentages per cohort verschillen, slaagt ruim de helft van de leerlingen er op termijn in een diploma op ten minste mbo-niveau 1 te behalen. De andere helft lukt dat niet en heeft geen (circa 20-30 procent) of alleen een vo-diploma (20-30 procent).

Figuur 3.10 - Aantal en percentage uitstromers uit leerjaar 3 met diploma (peilmoment oktober 2018), per cohort

3.4 Uitstroom uit leerjaar 4

Het aantal leerlingen dat elk jaar uitstroomt vanuit leerjaar 4 is veruit het grootst. In zowel 2016-2017 als 2017-2018 zijn er 44 leerlingen uitgestroomd. De meeste leerlingen stromen uit nadat zij examen hebben gedaan. Enkele leerlingen stromen eerder in het schooljaar al uit, of vertrekken vanuit 4 vwo.

Tabel 3.1 – Onderwijstype van waaruit leerlingen zijn uitgestroomd, naar diploma behaald

	2016-2017	2017-2018
Vmbo-LWT	20	23
- Met diploma	16	21
- Zonder diploma	-	1
- Uitstroom voor examen	4	1
Vmbo-b	8	5
- Met diploma	7	5
- Zonder diploma	-	-
- Uitstroom voor examen	1	-
Vmbo-k	5	3
- Met diploma	5	3
- Zonder diploma	-	-
- Uitstroom voor examen	-	-
Vmbo-t	11	12
- Met diploma	9	8
- Zonder diploma	2	3
- Uitstroom voor examen	-	1
Vwo	-	1
Totaal aantal uitstromers leerjaar 4	44	44

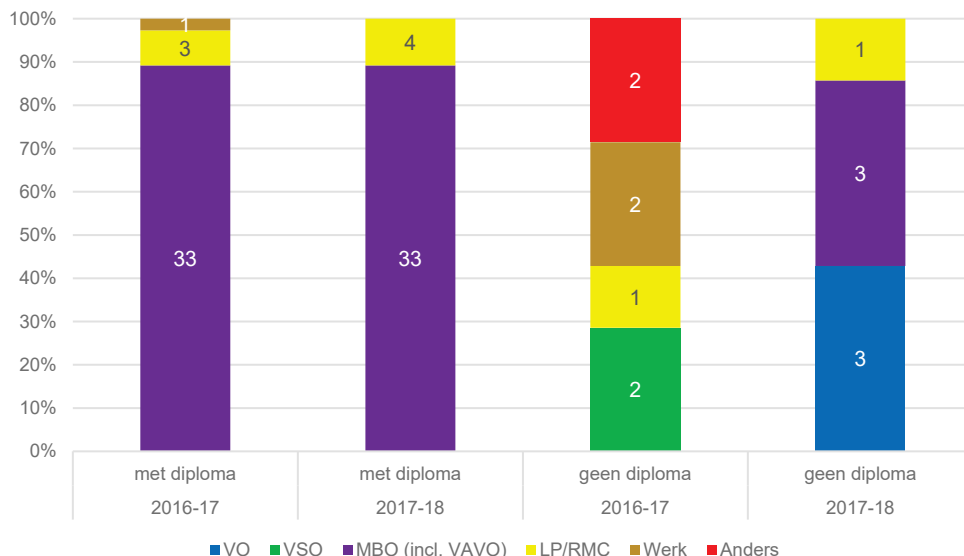
Diplomaresultaat en uitstroombestemming

Zoals gezegd hebben de meeste leerlingen die vanuit leerjaar 4 zijn uitgestroomd examen gedaan. In 2016-2017 hebben 41 van de 44 leerlingen examen gedaan, waarvan er 37 (90%) ook succesvol – dus gediplomeerd – zijn uitgestroomd. In 2017-2018 hebben 42 leerlingen aan de examens deelgenomen. Daarvan zijn er 37 ook geslaagd (88%). De slagingspercentages zijn hoog en vergelijkbaar met het diplomasucces op reguliere vmbo-scholen.

De uitstroombestemming van niet-gediplomeerde (zowel leerlingen die zijn gezakt als leerlingen die eerder in het schooljaar zijn uitgestroomd) leerlingen varieert. Leerlingen stromen onder andere uit richting Leerplicht, gaan naar het vso, gaan werken, volgen een traject van leren en werken, stromen uit richting de entreepopleiding of stromen uit richting het reguliere vmbo.

Leerlingen die mét diploma OPDC Utrecht verlaten starten bijna allemaal met een mbo-opleiding. Enkele leerlingen stromen uit zonder specifieke bestemming en worden door Leerplicht/RMC begeleid en één leerling gaat werken. Figuur 3.11 geeft een overzicht voor beide schooljaren.

Figuur 3.11 – Uitstroombestemming uit leerjaar 4, naar diploma behaald, per uitstroombestemming (%)
(%; aantallen in de kolommen)

Succes vervolg schoolloopbaan

De meeste leerlingen komen aan op de beoogde uitstroombestemming en het grootste deel van de uitstromers volgt in oktober van het jaar van uitstroom dan ook een mbo-opleiding. Leerlingen met een diploma vmbo-LWT starten meestal met een mbo-2-opleiding. Leerlingen met een diploma vmbo-b gaan meestal ook een mbo-2 doen, maar starten soms ook op niveau 3. Vmbo-k gediplomeerden starten met een opleiding op niveau 4 (soms mbo-3) en vmbo-t-gediplomeerden beginnen meestal een opleiding op mbo-niveau 4.

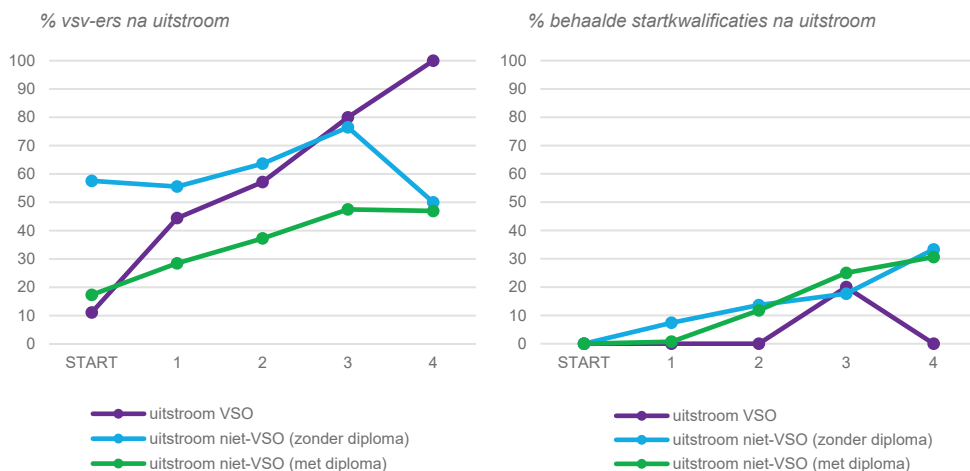
Enkele leerlingen zijn toch een ander traject gestart dan beoogd. In 2016-2017 is één leerling met uitstroombestemming buitenland in 2017 gestart in het reguliere vo. Eén leerling met uitstroombestemming LP/RMC en één leerling die zou gaan werken zijn met een mbo-2-opleiding gestart. Eén leerling die naar het vso zou gaan volgt een entreeopleiding. Daarnaast zijn ook twee leerlingen die naar het mbo zouden gaan daar niet gestart. Zij zijn in oktober 2017 vsv-er. Omdat ook nog vijf andere leerlingen een uitstroombestemming anders dan onderwijs hadden, is het totale aantal vsv-ers onder de uitstromers uit 2016-2017 zeven. Dat is 17 procent van de totale uitstroom.

In 2017-2018 zijn drie leerlingen die hun onderwijsloopbaan zouden vervolgen (2x vmbo en 1x mbo) daar in oktober 2018 niet gestart en zijn vsv-er geworden. Ook vijf leerlingen die naar LP/RMC zijn uitgestroomd volgen geen opleiding. Het percentage vsv ligt daarmee op 19 procent.

Op langere termijn slagen niet alle leerlingen er in om een startkwalificatie te behalen. Met name leerlingen die zonder diploma uitstromen, en daarbinnen in het bijzonder de groep vso-uitstromers, hebben op termijn een grote kans om vsv-er te worden. Leerlingen die meer recent zijn uitgestroomd zijn vaker nog in opleiding. De verwachting is wel dat ook onder deze leerlingen het percentage vsv nog zal oplopen.

Het is opvallend dat het aandeel niet-vso uitstromers (dus leerlingen die uitstromen naar het mbo of naar andere uitstroombestemmingen dan vso) dat een startkwalificatie weet te behalen niet verschilt voor de groep die met en de groep die zonder diploma uitstroomt.¹⁵ Circa een derde van de leerlingen is er na vier jaar in geslaagd een startkwalificatie te behalen. Mogelijk loopt dit percentage nog verder op, omdat een deel van de leerlingen nog in opleiding is.

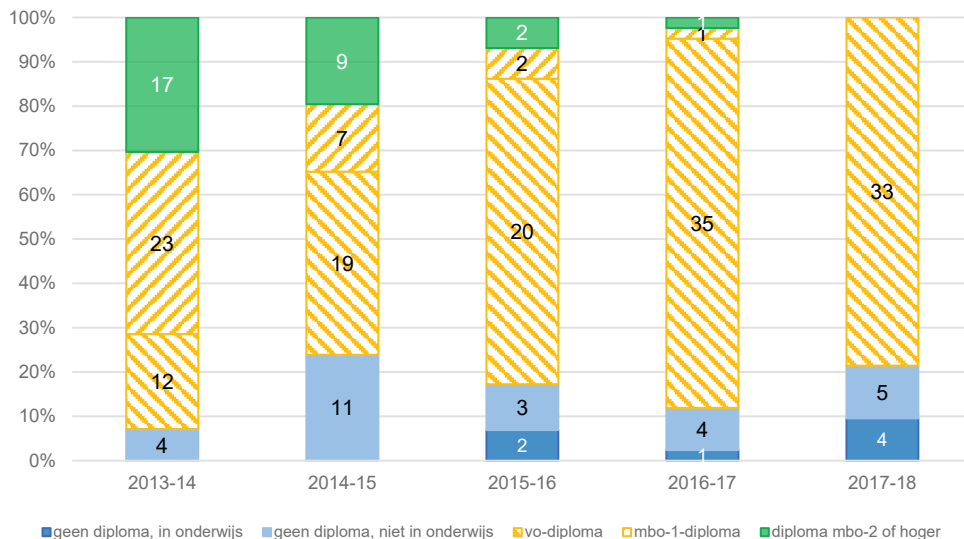
Figuur 3.12 – Percentage vsv-ers en percentage behaalde startkwalificaties in de jaren na uitstroom uit leerjaar 4, naar type uitstroom

Een iets groter deel van de leerlingen slaagt er wel in om een diploma op mbo-niveau 1 te behalen. Onder uitstromers uit 2013-2014 heeft meer dan 70 procent ten minste een mbo-1 diploma. Dat percentage wordt kleiner in de meer recente uitstroomjaren. Deels komt dat omdat leerlingen die meer recent zijn uitgestroomd vaak nog in opleiding zijn. Daarnaast is het het gevolg van het onderwijstype dat leerlingen in leerjaar 4 op OPDC Utrecht volgen. Dat was in het verleden de AKA (leerlingen haalden een AKA-diploma; niveau 1), terwijl in meer recente jaren leerlingen een diploma vmbo-LWT behalen. De groep leerlingen die helemaal geen diploma heeft of haalt (geen vo- en geen mbo-diploma) is in alle uitstroomcohorten klein.

15 Het percentage verschilt nauwelijks, wel is het aantal leerlingen dat zonder diploma uitstroomt vanuit leerjaar 4 heel beperkt.

Figuur 3.13 – Aantal en percentage uitstromers uit leerjaar 4 met diploma (peilmoment oktober 2018), per cohort

3.5 Uitstroom uit de I-klas

Het aantal leerlingen dat in 2016-2017 is uitgestroomd was met 14 leerlingen kleiner dan in de jaren daarvoor. In 2017-2018 nam het aantal uitstromers uit de I-klas weer toe tot 18 personen.

Het aandeel leerlingen dat vanuit het examenjaar uitstroomt uit de I-klas verschilt sterk van jaar tot jaar. In 2016-2017 stroomden 12 van de 14 leerlingen gediplomeerd uit (5x vmbo-t, 3x vmbo-LWT, 2x vmbo-k, 1x vmbo-b, 1x havo). Eén andere leerling stroomde voor de examens uit en één leerling stroomde vanuit leerjaar 3 uit. In 2017-2018 nam het aantal leerlingen dat vóór het examenjaar uitstroomde toe tot acht. In dat jaar stroomde 9 van de 18 leerlingen gediplomeerd uit (4x vmbo-k, 2x vmbo-t, 2x vmbo-LWT, 1x vmbo-b) en stroomde één leerling uit zonder het (beoogde) diploma te hebben behaald.

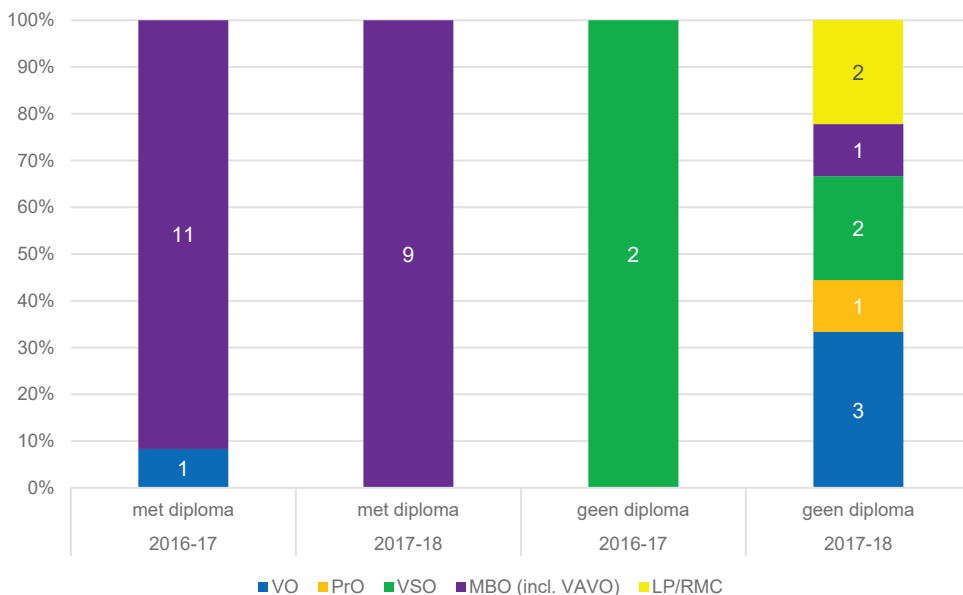
Uitstroombestemming

Net als bij de gediplomeerde leerlingen uit de andere klassen van OPDC Utrecht stromen vrijwel alle gediplomeerde leerlingen uit de I-klas uit richting het mbo, meestal niveau 2 (vmbo-b en vmbo-LWT gediplomeerden) of niveau 4 (vmbo-k en vmbo-t gediplomeerden). Een enkele leerling met diploma vmbo-t vervolgt zijn onderwijsloopbaan op het reguliere vo op het havo.

De uitstroombestemming van leerlingen die uit de lagere leerjaren uitstromen en van de leerlingen die vanuit leerjaar 4 ongediplomeerd uitstromen varieert. In de oudere uitstroomcohorten ging een relatief groot deel van deze leerlingen naar het vso. Dat was ook het geval

bij de twee niet gediplomeerde uitstromers uit 2016-2017. In 2017-2018 was dat beeld anders. Naast uitstroom richting het vso (2x), stroomden leerlingen ook uit naar het regulier vo (3x, waarvan 2x vmbo en 1x havo/vwo), praktijkonderwijs (1x), vavo (1x) en richting leerplicht/RMC (2x).

Figuur 3.14 – Uitstroombestemming uit I-klas, naar diploma behaald, per uitstroomjaar (%; aantallen in de kolommen)

* geen diploma: 2016-17 2x waarvan 1x uitstroom in examenjaar en 1x uitstroom niet in examenjaar; 2017-18 9x: waarvan 1x gezakt en 8x uitstroom niet in examenjaar

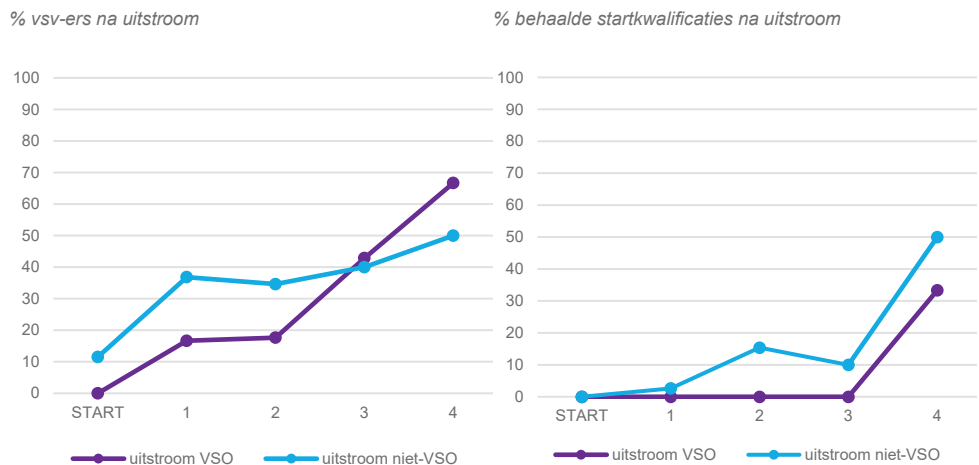
Succes vervolg schoolloopbaan

De meeste leerlingen starten met hun beoogde opleiding en staan in oktober 2018 ingeschreven in het onderwijs. Twee uitstromers uit 2016-2017 die met behulp van een overstapcoach naar het mbo zouden gaan, zijn daar niet aangekomen en zijn in het opvolgende schooljaar (2017) vsv-er. Eén leerling die in 2017-2018 naar het havo is gegaan is enkele maanden later met een overgangsbewijs in het mbo gestart.

Op langere termijn varieert het onderwijssucces van leerlingen uit de I-klas. Zeker onder de meer recente uitstromers is nog geen definitief beeld zichtbaar, omdat meer dan de helft van de leerlingen nog in opleiding is. Het valt op dat leerlingen die uitstromen naar het vso (het gaat om een zeer beperkt aantal leerlingen) in de eerste jaren na uitstroom minder vaak vsv-er worden dan leerlingen met andere uitstroombestemmingen. Op termijn draait dat beeld

om en is circa 70 procent van de vso-uitstromers vsv-er en circa 50 procent van de overige uitstromers.

Figuur 3.15 – Percentage vsv-ers en percentage behaalde startkwalificaties in de jaren na uitstroom uit I-klas, naar type uitstroom

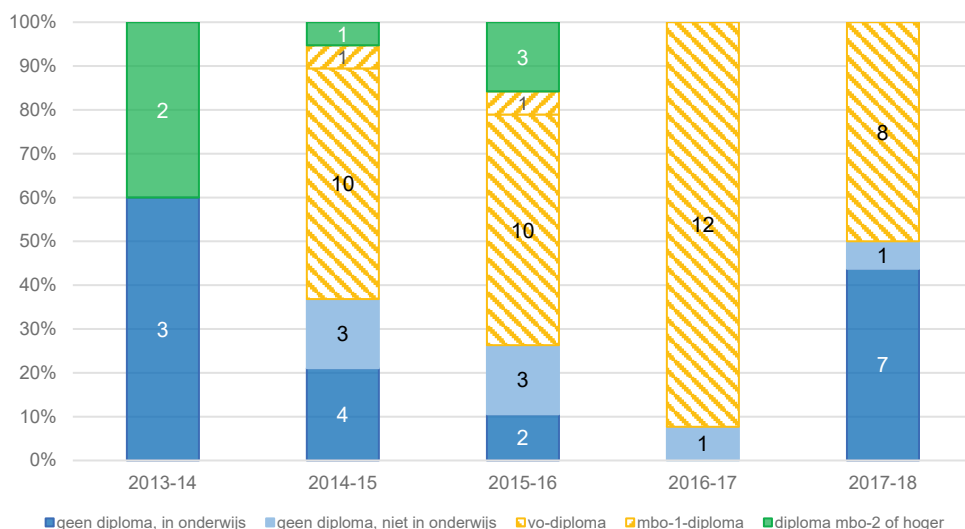

Het is moeilijker om op dit moment al uitspraken te doen over het aandeel leerlingen dat uiteindelijk een startkwalificatie weet te behalen. In figuur 3.15 is te zien dat pas 4 jaar na uitstroom, dat is de eerste 'lichting' leerlingen die uit de I-klas is uitgestroomd (in 2013-2014), de eerste leerlingen hun startkwalificatie behalen. Het gaat weliswaar om enkele leerlingen, maar het toont wel aan dat de meeste leerlingen na uitstroom nog enkele jaren een opleiding blijven volgen. Of het percentage leerlingen met startkwalificatie ook onder de meer recente uitstromers zo fors zal toenemen zal moeten blijken.

Anders dan bij de uitstromers uit de andere klassen en leerjaren, halen uitstromers uit de I-klassen zelden een diploma op mbo-niveau 1. Onder de 30 leerlingen¹⁶ die de afgelopen jaren de I-klas zonder diploma¹⁷ hebben verlaten, hebben er negen in 2018 een diploma behaald: 5x een vo-diploma, 2x een mbo-1 diploma en 2x een mbo-diploma op een hoger niveau. Onder de niet-gediplomeerde uitstromers uit de jaren 2013-2014 en 2014-2015 heeft circa 40 procent een diploma heeft behaald. Voor de uitstromers zonder diploma uit 2015-2016 gaat het (tot nog toe) om 25 procent. De volgende figuur geeft een overzicht van behaalde diploma's van *alle* uitgestroomde leerlingen uit de I-klassen.

¹⁶ 30 leerlingen van wie onderwijsgegevens bekend zijn in de DUO-gegevens van BRON
¹⁷ Dat wil zeggen uitstroom buiten het examenjaar

Figuur 3.16 – Aantal en percentage uitstromers uit de I-klas met diploma, per cohort

3.6 Wat valt op in de totale uitstroom?

In 2016-2017 en 2017-2018 zijn respectievelijk 99 en 103 leerlingen uitgestroomd van OPDC Utrecht. De uitstroom vanuit leerjaar 1 is de afgelopen jaren gedaald, dat is het gevolg van de instroom die veranderd: leerlingen komen gemiddeld vaker pas in leerjaar 2 of 3 naar het OPDC toe. Leerlingen voor wie hun problemen te zwaar of te complex zijn en waar OPDC Utrecht geen passend programma voor kan bieden, stromen meestal uit naar een vso-school. Na een periode waarin de uitstroom naar het vso (sterk) toenam, tot ongeveer een derde van alle leerlingen, is in de afgelopen twee jaar een daling zichtbaar. In 2016-2017 stroomde ongeveer een kwart van alle leerlingen uit richting vso, in 2017-2018 ging het om ruim een vijfde van de leerlingen (21%).

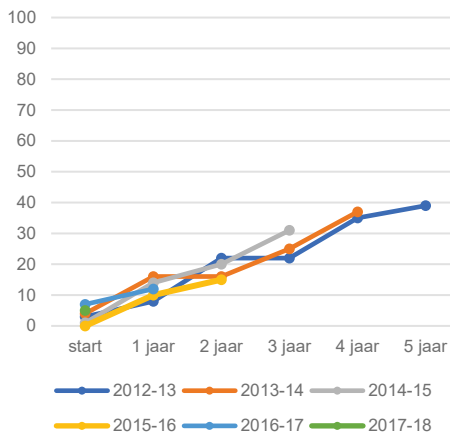
Enige jaren na uitstroom, in de meeste gevallen vlak nadat de (oud-)leerling 18 jaar is geworden, stopt een deel van de leerlingen met de opleiding die zij dan volgen en wordt vsv-er. Wel hebben of halen op termijn de meeste leerlingen een vo-diploma of diploma op mbo-1. Van de leerlingen die in 2012-2013 en 2013-2014 zijn uitgestroomd van het OPDC heeft in 2018 24 procent een startkwalificatie en 54 procent een diploma in het vo of mbo-1 behaald.

De monitor laat echter vooral ook goed zien dat er grote individuele verschillen zijn tussen leerlingen die vanuit een bepaald leerjaar uitstromen. Waar de ene leerling enkele jaren later een startkwalificatie bezit, is er bij andere leerlingen sprake van grillige schoolloopbanen of zijn leerlingen langdurig niet in onderwijs. De uitstroombestemming van leerlingen maakt wel verschil. In de onderstaande figuur is dat goed zichtbaar. Per type uitstroom (regulier, vso,

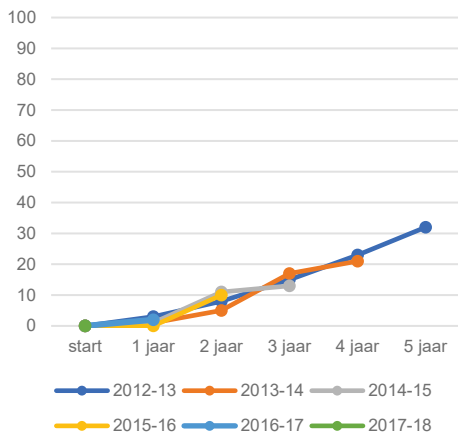
overig) is de ontwikkeling gepresenteerd in het aandeel leerlingen dat een startkwalificatie haalt en het aandeel leerlingen dat voortijdig schoolverlater wordt.

Figuur 3.17 – Percentage vsv-ers en percentage behaalde startkwalificaties in de jaren na uitstroom, per type uitstroombestemming, naar jaar van uitstroom

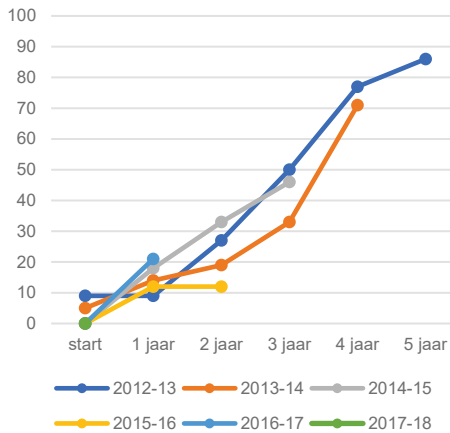
% vsv-ers na uitstroom, uitstroombestemming regulier onderwijs

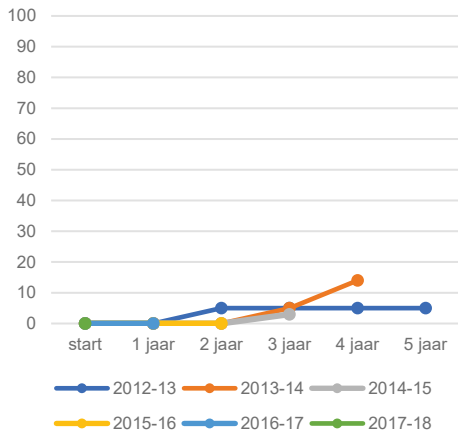
% behaalde startkwalificaties na uitstroom, uitstroombestemming regulier onderwijs

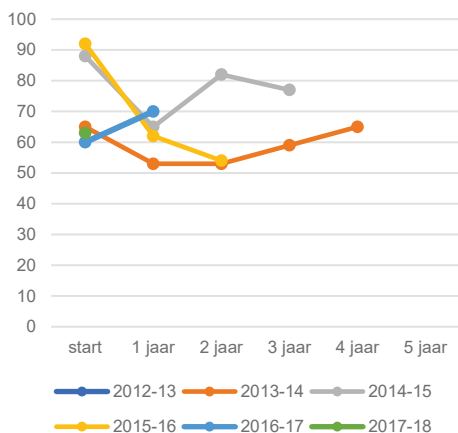
% vsv-ers na uitstroom, uitstroombestemming vso

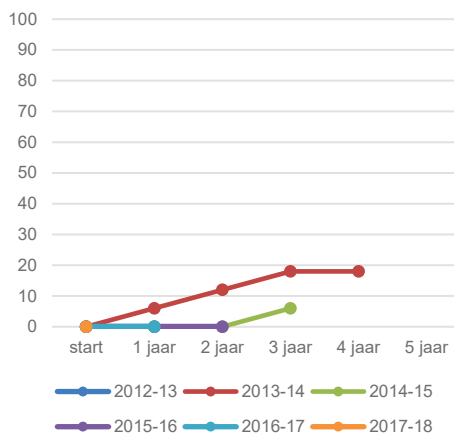
% behaalde startkwalificaties na uitstroom, uitstroombestemming vso

% vsv-ers na uitstroom, overige uitstroombestemmingen

% behaalde startkwalificaties na uitstroom, overige uitstroombestemmingen

Met name voor vso-uitstromers is het lange(re) termijn perspectief op onderwijssucces slecht.

Op langere termijn slaagt meer dan 80 procent van de vso-uitstromers er niet in om een opleiding op minimaal mbo-niveau 2 af te ronden en wordt vsv-er; 40 procent slaagt er (ook op termijn) niet in om enig diploma (vo, mbo-1 of hoger) te behalen.

Het percentage vsv-ers onder uitstromers naar regulier onderwijs loopt na een aantal jaar op tot circa 40 procent. Hoewel de groep duidelijk meer kans op onderwijssucces heeft dan uitstromers naar het vso, blijft ook deze groep kwetsbaar. Als een leerling uitvalt, is dat bijna altijd in het mbo.

Leerlingen met een andere uitstroombestemming (dan onderwijs) vormen een diverse groep. Zij zijn meestal direct na uitstroom niet in opleiding. Een deel herstart in een latere fase alsnog met een opleiding, vaak op mbo-niveau 1. Op termijn lijkt 50-60 procent van deze leerlingen een diploma op mbo-1 of hoger te behalen.

Bijlage 1 – overzicht afgenomen interviews

Naam	Functie
T. Quakernaat	Teamleider bovenbouw OPDC Utrecht
A. Dijinga	Docent OPDC Utrecht
T. Jansen	Kromme Rijn College Expert OPDC Utrecht
J. Beek	OPDC-expert
E. Bakker	Schakelcoach OPDC Utrecht
L. Rothengatter	Intern begeleider Leidsche Rijn College
K. van Welt	Zorgcoördinator Gregorius College
B. Schutte	Teamleider havo bovenbouw Gregorius College
J. Zanen	Teamleider begeleiders passend onderwijs Sterk vo
A. Verweij	Projectleider zorg en ondersteuning OPDC Utrecht
N. Diyoka	Gezinswerker Buurteam vo & so
M. Bakker	Gezinswerker Buurteam vo & so

OPDC Utrecht is de bovenschoolse voorziening van het samenwerkingsverband Sterk VO. Op OPDC Utrecht zitten leerlingen die als gevolg van een stapeling van problematiek tijdelijk geen regulier vo kunnen volgen. Elke leerling volgt een programma op maat met veel ondersteuning en intensieve begeleiding bij het aanpakken van hun problemen. De opdracht is om leerlingen binnen twee jaar weer terug te schakelen naar regulier onderwijs, maar het belangrijkste is dat de leerling uitvindt wat hij of zij zelf wil, wat bij hem of haar past en wordt voorbereid op zijn of haar eigen toekomst. Tegelijkertijd versterkt OPDC Utrecht als expertisecentrum ook de preventieve functie van het reguliere onderwijs.

Sinds de oprichting van OPDC Utrecht in 2009 worden de leerlingen die een periode op OPDC Utrecht hebben gezeten gevolgd in hun schoolloopbaan. Met de monitoring kan worden bepaald in welke mate leerlingen op het OPDC passend worden ondersteund en in hoeverre hun problematiek verminderd. Ook na uitstroom blijven de leerlingen gevolgd worden in hun schoolloopbaan.

Eind 2018 en begin 2019 is de achtste en negende meting uitgevoerd. Daarin zijn alle leerlingen meegenomen die in het schooljaar 2016-2017 en 2017-2018 nieuw zijn ingestroomd, en/of in die schooljaren het OPDC hebben verlaten. Voor deze leerlingen is bekeken in welke mate zij een passende plek hebben gehad op OPDC Utrecht en in hoeverre de schoolloopbaan doorlopend is. Daarbij is speciale aandacht gegeven aan de verschillen tussen leerlingen die uitstromen richting het vso en leerlingen die dat niet doen. Daarnaast is dieper in gegaan op enkele thema's:

- De ontwikkeling in de kernpartneraanpak
- De rol van het OPDC als expertisecentrum voor de scholen in het samenwerkingsverband (OPDC-expert, schakelexpert)